

Ageismus

Kateřina Zaňátová

Bakalářská práce
2007

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav zdravotnických studií
akademický rok: 2006/2007

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina ZAŇÁTOVÁ**
Studijní program: **B 5341 Ošetřovatelství**
Studijní obor: **Všeobecná sestra**

Téma práce: **Ageismus**

Zásady pro vypracování:

Zpracování teoretické části práce:

Charakteristika stárnutí a stáří, etika a stáří.

Objasnit pojem ageismus, jeho projevy a důsledky v naší současné společnosti.

Vymezení cíle průzkumu své bakalářské práce.

Stanovit hypotézy pro průzkum sociálního jevu.

Zpracování praktické části práce:

Sestavit dotazník pro mládež 15-16 let.

Sestavit dotazník pro seniory (věk nad 65 let).

Provést analýzu dotazníku.

Závěry aplikovat na hypotézy.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

TOŠNEROVÁ, T. Ageismus. Praha: Ambulance pro poruchy paměti, 2002. 67 s. ISBN 80 - 238 - 9506 - 0.

AMERENOVÁ, J. Nebojte se let. Bratislava: Perfekt, 2002. 96 s. ISBN 80 - 8046 - 209 - 7.

STUART - HAMILTON, I. Psychologie stárnutí. Praha: Portál, 1999. 319 s. ISBN 80 - 7178 - 274 - 2.

SCHIRRMACHER, F. Spiknutí mezuzalémů. Praha: Euromedia Group, 2005. 319 s. ISBN 80 - 242 - 1496 - 2.

THOMASMA, D.; KUSHNEROVÁ, T. Od narození do smrti. Praha: Mladá fronta, 2000. 392 s. ISBN 80 - 204 - 0883 - 5.

VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie. Praha: Portál. 2000. 468 s. ISBN 80 - 7178 - 305 - 0.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Vlasta Martinková
Ústav zdravotnických studií

Datum zadání bakalářské práce:

23. února 2007

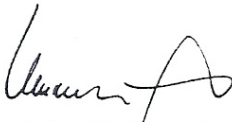
Termín odevzdání bakalářské práce:

1. června 2007

Ve Zlíně dne 23. února 2007

L.S.

Ing. Jitka Chudarová
pověřená děkanka

MUDr. František Grossmann, CSc.
ředitel ústavu

ABSTRAKT

V mé bakalářské práci se zabývám problematikou ageismu neboli diskriminací vůči jedinci či skupině na podkladě vyššího věku. Práce se skládá ze dvou částí. V teoretické části jsem uvedla, jaký je postoj společnosti ke stárnutí, co je to stáří, stárnutí, jaké jsou teorie stárnutí a jaké jsou jeho důsledky. Pod pojmem stáří je zahrnuto biologické stárnutí, psychické stárnutí a s tím související vznik depresí ve stáří. Do sociálního stárnutí jsem zahrнула modely adaptace na stáří a odchod do důchodu. V hlavní části teorie se zabývám samotným ageismem. Co je to ageismus, deset hlavních bodů shrnujících předsudky, dopad předsudků na chování společnosti, vztah ageismu k vlastnímu sebepojetí stárnoucího člověka a jak může být ageismus zmírňován. V závěru jsem uvedla cíle a hypotézy, které chci ověřit dotazníkovým šetřením. V praktické části jsou uvedeny metody průzkumu pro ověření hypotéz a cílů. Jsou zde vyhodnoceny dva typy dotazníků. První z nich byl určen pro žáky ve věku 15 – 16 let a druhý seniorům nad 65 let. V závěru jsem zhodnotila, zda se mé hypotézy potvrdily.

Klíčová slova: ageismus, stereotyp, předsudek, diskriminace, stáří, stárnutí, senior, žák, dotazník, průzkum, hypotézy, cíle, teorie, společnost, pojem, důchod, deprese, adaptace, modely, sebepojetí, metody, etika, problematika, sociální, psychologické, biologické, demografie, nemoc, ošklivost, impotence, schopnosti, duševní, zbytečnost, izolace, chudoba

ABSTRACT

I deal with problem of ageism in my Bachelor Thesis. This is discrimination against individual of group of people based on higher age. My Thesis has two parts. Theoretical part includes what is the thinking of society about aging, what is old age, what is the theory of aging and what are its consequences. The term aging means biological aging, psychical aging and connected depressions in old age. Social aging includes models of adaptation to the old age and going to pension. In the main part of theory I concentrate on ageism itself. Definition of ageism, ten main points defining prejudices, impact of prejudices to the behavior of society, relation of ageism to the own understanding of aging person, how ageism can be reduced. In the end of theory I prepared goals and hypothesis I wanted to confirm by questionnaire.

Practical part includes methods of research to confirm hypothesis and goals. Two types of questionnaires are evaluated there. First is for students of the age 15 to 16 and second one is for seniors of age over 65. In the final part I evaluated if my hypothesis were confirmed.

Keywords: ageism, stereotype, prejudice, discrimination, age, aging, senior, pupil, questionnaire, inquiry, hypotheses, purposes, theory, society, term, pension, depression, adaptation, models, self understanding, method, ethics, problems, social, psychological, biological, demography, illness, nausea, impotence, abilities, mental, needlessness, isolation, poverty

Děkuji vedoucí své bakalářské práce Mgr. Vlastě Martikové za odborné vedení, rady a připomínky, které mi poskytovala.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použitou literaturu jsem citovala.

Souhlasím s tím, že s výsledky mé bakalářské práce může být naloženo podle uvážení vedoucího bakalářské práce, ředitele ústavu a institutu. V případě publikace budu uvedena jako spoluautorka.

Ve Zlíně, 28 . 5. 2007

.....

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 POSTOJ SPOLEČNOSTI KE STÁŘÍ	10
1.1 STÁRNUTÍ.....	11
1.1.1 Vymezení pojmu stárnutí a stáří.....	11
1.1.2 Stochastické teorie.....	13
1.1.3 Nestochastické teorie.....	14
1.2 ETICKÁ PROBLEMATIKA STÁRNUTÍ	14
2 DŮSLEDKY STÁRNUTÍ.....	17
2.1 BIOLOGICKÉ STÁRNUTÍ.....	17
2.2 PSYCHICKÉ STÁRNUTÍ.....	18
2.2.1 Deprese	19
2.3 SOCIÁLNÍ STÁRNUTÍ.....	20
2.3.1 Modely adaptace na stáří.....	20
2.3.2 Odchod do důchodu.....	21
3 AGEISMUS.....	23
3.1 ZDROJE AGEISMU.....	26
3.1.1 Deset hlavních bodů shrnujících předsudky dle Palmore.....	27
3.2 DOPAD UVEDENÝCH PŘEDSUDKŮ NA CHOVÁNÍ SPOLEČNOSTI.....	32
3.2.1 Vztah ageismu k vlastnímu sebepojetí stárnoucího člověka	34
3.3 JAK MŮŽE BÝT AGEISMUS ZMÍRŇOVÁN?	36
3.4 HYPOTÉZY A CÍLE	37
II PRAKTICKÁ ČÁST	38
4 METODY PRŮZKUMU PRO OVĚŘENÍ HYPOTÉZ A CÍLŮ.....	39
4.1 DOTAZNÍK PRO ŽÁKY	40
4.2 DOTAZNÍK PRO SENIORY	62
4.3 VYHODNOCENÍ CÍLŮ A HYPOTÉZ.....	81
4.3.1 Cíle.....	81
4.3.2 Hypotézy.....	82
ZÁVĚR.....	84
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	86
SEZNAM GRAFŮ.....	87
SEZNAM TABULEK	89
SEZNAM PŘÍLOH.....	90

ÚVOD

Pro svoji závěrečnou bakalářskou práci jsem si vybrala téma Ageismus. Tento pojem je ještě dnes mnoha lidem neznámý. I já sama jsem se s ním poprvé setkala až v rámci výuky na vysoké škole. Neznámé pro mě, ale bylo pouze odborné označení tohoto pojmu. S jeho podstatou a obsahem jsem se setkala v běžném životě.

Občas jsem totiž byla svědkem nevhodného a někdy i urážlivého chování některých jedinců vůči seniorům. Nutno dodat, že téměř vždy šlo o „pubertální výrostky“, kteří se tímto způsobem bavili. Jeden z takto „obtěžovaných“ seniorů se vůči nim ohradil tím, že i oni budou jednou staří. Souhlasím s ním. Oni také zestárnou, ale mi ostatní také. Opravdu chceme, aby se k nám jednou lidé chovali obdobně, protože jsme staří? Myslím si, že určitě ne.

Bohužel v dnešní době nemusíme ani čekat, až se dožijeme pokročilého věku. Ženy v 35 letech mají problémy s nalezením práce z důvodu, že je jejich věk vyšší, než by si zaměstnavatelé představovali. Neodpovídají kritériím oblíbených inzerátů typu: „Jsme mladý kolektiv, hledáme pružnou dynamickou osobnost.“

Teď jsem ale mluvila o lidech, kteří jsou ještě v produktivním věku. Co ale senioři? Jak na ně působí takovéto chování? Obdobně, s tím rozdílem, že na ně působí ve více formách omezování v pracovním zařazení, nevhodné oslovování, pokřikování a další. Velký vliv zde má i zdravotní stav seniora. Je-li zdravý a vitální, je schopen se vůči takovému chování ohradit. Jde-li však o jedince, který je slabý či nějak handicapovaný, je „obětí“ tohoto chování právě on. Přebírá pak stereotypní názory druhých a svým chováním a jednáním je pak šíří dál. Jak často slyšíme z úst seniora: „To staří je strašné!“

Na celém světě dochází k stárnutí populace, čímž se tato problematika dostává na globální úroveň. Z tohoto důvodu je nutné, aby společnost změnila svůj postoj a náhled na seniory. Jak ukazují demografické studie, nebude to dlouho trvat a podstatnou část z ní budou tvořit právě oni. Společnost by tedy měla vytvořit takové podmínky, aby lidé tuto etapu života prožili na určité úrovni a co nejdéle produktivně. Zkvalitnil by se tím jejich život a nestávali by se pak zátěží pro společnost.

Pomocí dotazníků bych proto chtěla zjistit, jestli je problematika věkové diskriminace aktuální i v naší společnosti. Dotazníky jsou proto určeny seniorům a žákům. Žáky jsem si vybrala proto, že si člověk postoje a předsudky vytváří již v dětství a přenáší si je do svého života. U seniorů jsem si chtěla ověřit vnímání jejich postavení ve společnosti.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 POSTOJ SPOLEČNOSTI KE STÁŘÍ

„Neodsuzuj druhého člověka, dokud nejsi na jeho místě.“ Talmud [2, s. 21]

Dnešní společnost se ke starým lidem staví spíše negativně. Stáří je vnímáno jako část života, pro něhož je specifické postupné chátrání a úpadek. Člověk si může pouze zachovat malou část z toho, co uměl dříve. Zkušenosti a kompetence, které nabyl během svého života, jsou brány jako bezvýznamné. [5]

Naše společnost ve svém hodnotovém systému nejvíce oceňuje vlastnosti typické pro mládí, zejména ty, které jsou biologicky podmíněné. Na propagaci těchto hodnot se nejvíce uplatňují média (např.: pouze mladí reportéři na obrazovkách, reklamy na přípravky pro mladistvý vzhled). Z tohoto důvodu jsou starší lidé, kteří neodpovídají těmto hodnotám, považováni za méněcenné. [5]

Toto chování a jednání je zvláštní formou lidské sebestenávisti, která se zakládá na pohrdání stáří a starými lidmi. [5] „Současná společnost nemůže přežít, pokud bude většina jejich obyvatel v budoucnosti denuncována jako cosi rušivého, opotřebovaného, zapomnětlivého, jako posel smrti. Katastrofa, která nás neodvratně postihne, pokud se nevzepřeme rasismu zaměřenému proti starým lidem, se netýká našich dětí a dětí našich dětí nebo budoucích generací či vzdáleného světa. Ale týká se nás samotných. A postihne nás, až budeme slabí a staří. Naše sebevědomí bude už dávno zničeno. Nenávist ke stáří a strach z něj patří k prapůvodním životním pocitům.“ [5, s. 61]

Je tedy nutné, aby společnost změnila svůj postoj vůči stáří. Důležitým faktorem je také fakt, že se perspektivy společnosti krátí díky jejímu dramatickému stárnutí. Ztrácí se tím jeden z nejcennějších zdrojů lidského života, kterým je čas. [5]

„To, co dnes vypadá jen jako číslo ve statistikách, jsme my sami v budoucnosti. Budeme muset poslouchat hlasité diskuse o tom, že je nás příliš mnoho, diskuse o eutanazii, o posledních týdnech života takzvaných beznadějných případů, které svými náklady představují obrovskou zátěž pro sociální systém.“ [5, s. 62]

Společnost by měla přistupovat ke stáří jako ke změně, ne jako k nevyhnutelnému osudu. Měla by se naučit využívat zkušeností, sebevědomí, znalostí a moudrosti stárnoucích lidí, ne se jich vzdávat. [5]

„Teprve až si ze stáří, svého údajného nepřítele, uděláme spojence v boji proti naší vlastní difamacii, našemu vlastnímu hanobení, teprve pak necháme konečně za zády dobu kamennou.“ [5, s. 63]

1.1 Stárnutí

„Odhrňme nyní alespoň trochu oponu, která nás dělí od země stínů, od pustiny našeho života, od oněch prázdných území, která bychom tak rádi odsunuli ze svých myšlenek. Tam, v té nekonečné rovině bez kopců a údolí, mezi popelem a závoji mlh, tam jsme my sami. Jsme těmi, jimiž se jednoho dne staneme.

Dnes je vám 30, 40, 50 let, snad jste ještě starší. Avšak již ve třiceti letech dopadá na některé z nás, muže i ženy, onen podivný pocit. Vůbec necítíme svůj věk. Ale vidíme ho. Pátráme po zrádných příznacích jako policie při zajišťování stop. S jejich pomocí pak rekonstruuje zločin, jehož jsme svědkem: stárnutí.“ [5, s. 74]

Důvod, proč je na stáří pohlíženo tak negativisticky, je ten, že je stáří vnímáno jako akt, který probíhá před očima veřejnosti, jejíž pohled na stárnoucí lidi je kvůli její zaslepenosti zlý. [5]

Stáří, v důsledku tohoto působí, se jeví nešťastným a pochmurným. Kdyby bylo stáří bráno jako změna, nepřekvapilo by nás, že sebou přináší i určité zhoršení a ztráty. Zohlednila by se také jeho pozitivní stránka stáří, jako například možnost dalšího rozvoje člověka a s tím spojené získávání nových informací, zkušeností, zážitků a dovedností. [4]

1.1.1 Vymezení pojmu stárnutí a stáří

Stárnutí a stáří je konečným stádiem přirozeného vývojového procesu každého jednotlivce. I přes to, že o něm bylo nashromážděno velké množství dílčích poznatků, nelze jej přesně definovat. Nedává nám odpověď na otázku, proč stárne každý jedinec jinak. [10]

Stárnutí je proces, kdy dochází v každém jednotlivém orgánu na všech jeho úrovních k specifickým, degenerativním, morfologickým a funkčním změnám. Změny nastupují v průběhu ontogeneze, jsou však pro každého jedince individuální v tom, kdy se objeví a v rychlosti s níž se budou rozvíjet. [10]

Jde tedy o proces, jenž je:

- disociovaný
- desintegrovaný
- asynchronní [10]

Stárnutí je neodvratným fyziologickým dějem, který představuje vlastní cestu do stáří, jež je posledním ontogenetickým obdobím v lidském životě. [10]

Ve stáří by měl pokračovat harmonický a všestranný rozvoj lidské osobnosti. Většina lidí ve vyšším věku zůstává samostatnými a v dobré psychické kondici až do posledního období svého života (často až do posledních dnů). [10]

Při vymezení pojmu zdraví ve stáří, nelze definovat pouze samotnou nepřítomnost nemocí. Neodlučitelně k němu patří i soběstačnost a vzhledem k věku přiměřená fyzická, psychická i sociální aktivita. Pokud je starý člověk v těchto kriteriích „zdravý“, přináší mu to subjektivní spokojenost se sebou samým. Dá se tedy říci, že dosáhl „úspěšného stáří“ při uspokojivém tělesném, duševním i sociálním stavu. [10]

Procentuální vyjádření počtu zdravých lidí vzhledem k věku:

- v 60 letech 60%
- v 70 letech 40%
- v 80 letech 20%
- v 90 letech je ještě 5% zdravých bez větších obtíží [10]

Kalendářní věk, stárnutí a stáří

- 45 – 59 let, střední věk
- 60 – 74 let, vyšší věk, starší věk, rané stáří, mladí staří (young old)
- 75 – 89 let, stařecký věk, pokročilý věk, pravé stáří, sénium, opravdu staří (very old, old – old)
- 90 let a výše, dlouhověkost [3]

Opakem tohoto „fyziologického“ stáří je sénium, které představuje stáří doprovázené nejrůznějšími patologickými nálezy i chorobami. Nemocný starý člověk pak může strádat ve třech základních oblastech tělesné, duševní a sociální. Nemocný senior postupně ztrácí svou soběstačnost, autonomii a přímo úměrně tomu narůstá jeho závislost na lidech z jeho okolí. Závislost lze definovat jako existenční stav, pro který je charakteristické, že se projevuje ve fyzické, psychické, sociální, ekonomické i emoční stránce života. [3]

Tato patologická forma stárnutí bývá vnímána laickým okolím, často se s ní setkávají zdravotničtí pracovníci při své profesi. Na podkladě této zkušenosti pak může vzniknout falešný dojem o bezvý-

chodné situaci pro starého člověka a pesimistický přístup ke geriatrické medicíně. Bohužel, ale právě tyto nemocní potřebují největší péči od lékařů, a ostatních zdravotníků působících v oblasti geriatrické medicíny. [10]

Teorie stárnutí

Teorie stárnutí lze rozdělit do dvou skupin:

- a) Stochastické jsou založeny na předpokladu, že děje, které jsou spojené se stárnutím, bývají náhodné, a že v důsledku přibývajících věku narůstá i počet poruch se lhání buněčného řízení.
- b) Nestochastické vychází z předpokladu, že je nám stárnutí geneticky předurčeno.

[10]

1.1.2 Stochastické teorie

Teorie na podkladě omylů a katastrof

V důsledku nahromadění chyb v syntéze, transkripci a translaci proteinů, dochází, hlavně v posttranslační fázi, ke vzniku abnormálních proteinů. [10]

Teorie překřížení („Cross – Linking Theory“)

Dochází k záměně jednotlivých proteinů a dalších buněčných makromolekul. Obzvláště se zde uplatňuje např. extracelulární kolagen (katarakta, glykosylace lipoproteinů tepenných stěn bazálních membrán glomerulů ledvin a všeobecně u všech arterií). [10]

Teorie opotřebení

Tato teorie se zakládá na předpokladu kumulace poškození v částech organismu pro život nenahraditelných, ve kterých dochází k postupnému zániku buněk a následně tkáně, orgánů, až nakonec dochází k poškození celého organismu. [10]

Teorie volných radikálů

Superoxidové radikály - mohou poškozovat membránové proteiny a enzymy. U primátů se přirozeně vyskytují antioxydanty superoxidodismutázy, které pozitivně ovlivňují délku jejich života dobře. [10]

1.1.3 Nestochastické teorie

Pacemakerová teorie (genetických hodin)

Předpokládá se, že některé orgány a orgánové soustavy (např. imunitní a neuroendokrinní systém, zejména hypotalamus) jsou geneticky naprogramovány, aby svůj účel plnily jen určitý čas. Fungovaly by tedy jen po určité, předem vymezenou dobu života. Například v adolescenci dochází k involuci thymu, snížení funkce B – a T – lymfocytů. V důsledku snížení celulórní imunity ve středním věku narůstá výskyt malignit. Na druhou stranu nemusí mít úbytek jen negativní následky, ale i nárůst, neboť vzestupem adrenergní aktivity a beta – receptorů zprostředkovaná vasodilatace klesá. To způsobí vzestup krevního tlaku, změny spánkového rytmu a zhoršení glukózové tolerance, která může vést až ke vzniku cukrovky. [10]

Genetická teorie

Délka života je dána specificky každému živočišnému druhu na podkladě genetické informace. Potvrzuje to například to, že u jednovaječných dvojčat, která mají stejný genetický základ, je jejich délka života téměř stejná, zatímco u ostatních sourozenců se mnohdy významně liší. [10]

1.2 Etická problematika stárnutí

Etické problémy lze rozdělit do tří základních okruhů:

- 1) První okruh se zabývá stárnutím a osobním významem stárnutí pro člověka.
- 2) Druhý okruh se zaměřuje na závazky vůči starým lidem.
- 3) Třetí poukazuje na demografické trendy vyznačujícími se razantním nárůstem starých lidí v populaci. S tím souvisejí obavy z nespravedlivého rozdělení zdrojů mezi mladou a starší generací. [7]

1) První okruh etických problémů:

Západní společnost považuje za kulturní ideál individuální autonomii a nezávislost. Z tohoto důvodu, pokud u člověka dojde ke snížení schopnosti fungovat nezávisle, je brán jako závislý, méněcenný. Což v širším slova smyslu naznačuje ztrátu ceny osobnosti. Ztráta soběstačnosti je součástí stárnutí a v důsledku postoje společnosti vůči ní se stává naléhavým problémem. V průběhu stárnutí prochází člověk obdobím sebezkoumání a sebezpytování. Hledá odpověď na otázku: „Kdo jsem?“ Dříve stárnutí znamenalo dosažení praktické moudrosti a získání čestné pozice. Dnes stárnutí nepřináší vysoké společenské postavení, mohlo by však alespoň získat pocit osobní ceny za prožité zkušenosti a vzpomínky. Bohužel, k tomu je nutné společenské uznání, bez něj se dostaví jen zklamání. Starších si v dnešní společnosti nevážíme pro to, kým jsou, ale podle toho, jestli dokáží držet krok s mladými. Starý člověk by si měl uvědomit, že svou autonomii vyjadřuje v každodenním životě. Každý den vypráví příběh o tom, kdo je, bez ohledu na jeho fyzický stav. Dokud má poznávací a imaginativní schopnosti, vytváří si vlastní svět. [7]

2) Druhý okruh etických problémů:

Problémem je skutečnost, že lidská důstojnost a cena osobnosti se snižují u osob ztrácejících schopnost jednat, pamatovat si a jasně myslet. Tato skutečnost se stává zátěžovým faktorem na psychiku seniora, zejména pokud si ji plně uvědomuje. [7]

Může mít za následky lehčí formy deprese, může však skončit i sebevraždou. Je tedy lepší, když si člověk neuvědomuje, co se kolem něho děje? Pro něj snad ano, ale co jeho příbuzní? Jak se asi oni cítí při představě dezorientovaného, rozcuchaného a podivně oblečeného starce? Působí na ně velká psychická zátěž, která může vyvolat zlost, odmítnutí. Nemluvě o ekonomické stránce náročné ošetrovatelské péče, jež může být příčinou pocitu viny v případě, že ji rodina není schopna zajistit. Přesto zde zůstávají závazky, můj otec už není tím, kým býval, stále je to ale můj otec. Dalším problémem je, zda dřívější hodnoty a přesvědčení mají větší cenu než ty, které má nyní člověk s pozměněnou osobností. Standardem je, že pacientova přání musí být respektována. Platí to však i v tomto případě? Z tohoto důvodu by se na autonomii mělo pohlížet jako na schopnost výběru a rozhodování vyžadující kognitivní vyjádření důvodu této volby, jeho racionálnosti. [7]

3) Třetí okruh etických problémů:

Problémem v tomto případě je spravedlivé rozdělení a užívání zdrojů napříč generacemi. Ideálem by bylo, kdyby každý jedinec i skupina měli místo umožňující jim prosperovat. To znamená spravedlivý přístup ke zdrojům dle potřeb jedince. Bohužel, zdrojů je nedostatek a potřeba většinou přesahuje dostupné zdroje. Je tedy extravagantní činit si nárok na zdroje pro konec života? Zásadní skutečností zde je, že stárneme všichni. Ti, kteří jsou dnes mladí, také zestárnou. Bude s nimi zacházeno stejně jako s předcházejícími generacemi. Tudiž je se všemi členy společnosti, v rámci dané generace, ke které náleží během celého života, zacházeno stejně. Nespravedlnost nevzniká. V čem tedy může být nespravedlnost? Například v neefektivní zdravotní péči? Umírajícím starým lidem jsou dělána zbytečná a drahá vyšetření a naopak jsou jim odepírány jiné služby, jako je osobní péče a sociální podpora. Ty mohou být pro spokojenost starých lidí zásadní v případě, že nejsou jejich životy bezprostředně ohroženy. Poskytované služby tedy měly odpovídat potřebám různých věkových skupin. Starý člověk má své povinnosti vůči společnosti, například udržováním tradic, rodinných či společenských hodnot a názorů. Účastnit se sociálních úkolů za účelem vytvářet prostor pro další generace. Jejich účast spočívá v předávání důležitých hodnot, názorů a také tím, že znají své místo starších, jež musí ustoupit mladším. Z tohoto důvodu by bylo nespravedlivé neposkytovat jim technologii na prodloužení života a nezabývat se výzkumem zaměřeným na staré lidi. Bohužel v západní společnosti existují předsudky, které zabraňují najít pro stáří místo, kde by došlo uznání pro to, čím je. Pokud naše společnost neocení tuto jednoduchou pravdu, bude s etickými otázkami týkajícími se stárnutí nadále zápasit. [7]

2 DÚSLEDKY STÁRNUTÍ

2.1 Biologické stárnutí

V organismu člověka dochází vlivem stárnutí k mnoha změnám, které jsou individuální pro každého jedince. Ani u téhož jedince není zajištěno stejnoměrné stárnutí jednotlivých funkcí. Naopak stárnou disociativně a asynchronně. Typické pro něj je ale vždy ubývání struktur, involuce a regrese. Těmto změnám nelze zabránit, ale je možné ovlivnit dobu jejich nástupu. Jedinci, dbající o své zdraví, můžou zásadně ovlivnit tyto změny a zajistit si tak kvalitní život. [3]

Změny:

- V organismu seniora dochází ke zpomalení, oslabení regulačních schopností, snížení adaptačních schopností a tím odolnosti vůči zátěžím.
- U imunitního systému dochází k poklesu jeho činnosti a naopak ke zvýšené tvorbě autoprotilátek.
- V endokrinním systému dochází k snížení tvorby humorálních regulačních působků, včetně hormonů.
- Změny v centrální nervové soustavě způsobují zpomalení psychomotoriky, vedení vzruchů, snížení tvorby neurotransmiterů a úbytek motoneuronů.
- Zhoršuje se smyslové vnímání (zrak, chuť, sluch, čich a hmat).
- Mění se celková konstituce člověka. Ubývá svalová hmota a zmnožuje se tuk v těle. S úbytkem svalové hmoty dochází i k oslabení svalové síly.
- Ubývá kostní hmoty.
- Snižuje se celková tělesná voda.
- Změny struktury a následně i funkcí jednotlivých orgánů.
- Snižuje se průtok krve životně důležitými orgány.
- Zhoršuje se kapacita a rychlost metabolických dějů, které jsou energeticky náročné.

[3]

2.2 Psychické stárnutí

Nejdůležitější roli v této oblasti má osobnost člověka. Ve stáří zůstává jako celek zachována, dochází však ke změnám jejich dílčích funkčních schopností. Například z poznávacích schopností to mohou být představy, paměť atd. Mění se také intenzita charakteristických osobnostních rysů. A to ve smyslu snížení nebo zvýšení. U člověka může docházet ke změně v pořadí potřeb, motivace, hodnot a cílů. Snižuje se intenzita citového prožívání. [3]

Změny poznávacích funkcí (kognitivních):

- Zpomalení psychomotoriky, které se hlavně projevuje v zátěžových situacích, kdy jsou na člověka kladeny zvýšené nároky.
- Ochuzení fantazie a neochota k řešení problémů má za následek, že působí bezradně.

[3]

Možnosti jak kompenzovat oslabené psychické funkce:

- zvýšená opatrnost
- racionalizace činnosti
- zpomalení tempa
- větší volní úsilí
- využití bohatých životních zkušeností [3]

Změny paměti a učení:

- zhoršená vybavnost informací
- obtížnější udržení nových poznatků v paměti
- snadnější vybavnost starých informací
- snížená koncentrace pozornosti [3]

Dochází také k pozitivním psychickým změnám:

- zlepšuje se vytrvalost, trpělivost, pochopení
- zkvalitňuje se rozvaha („moudré stáří“)
- stálejší názory a vztahy [3]

2.2.1 Deprese

Je afektivní porucha, která má různé formy (od smutku všedního dne přes protrahovanou podobu, až k rozvinuté formě patické deprese). Velmi častou formou deprese je reaktivní. Vzniká v důsledku onemocnění jedince a potíží s ním související. Touto depresí trpí 30 – 60% nemocných, kteří jsou hospitalizováni na geriatrických, interních a neurologických odděleních. [3]

Příznaky pokročilé deprese (nejvýrazněji se projevují v dopoledních hodinách):

- únava
- spánkové poruchy (převrácený režim – spánek přes den, v noci nespavost)
- smutek, pláč a pesimismus bez příčiny
- řada somatických potíží vegetativního typu
- ztráta zájmu a neschopnost se soustředit
- ztráta radosti ze života
- osoba se přiznává k pocitům viny, hodnotí svůj život jako bezcenný
- úvahy o tom, že nemá cenu žít
- myšlenky na sebevraždu [3]

Důsledky deprese:

- podvýživa
- sociální izolace
- svalové slabosti
- inkontinence
- infekce
- smrt [7]

Pro detekci deprese lze využít různé skríninkové testy. Deprese se léčí pomocí antidepresiv a lze také využít elektrokonvulzivní terapii (elektrošoková léčba). Ta je velmi účinná u starších lidí se sebevražednými tendencemi a u těžce podvyživených. [7]

2.3 Sociální stárnutí

Reakce a adaptace na stáří u člověka začíná od okamžiku, kdy si uvědomí, že stárne. Způsob jakým zareaguje na tuto situaci, je velkou měrou ovlivněn způsobem jeho dosavadního života. [3]

2.3.1 Modely adaptace na stáří

- Konstruktivní

Člověk se smířil se stárnutím a stářím. Je soběstačný, přizpůsobivý a tolerantní. Navazuje osobní vztahy, je spokojený s dosavadním životem a neztratil program života do budoucna. [3]

- Závislost

Člověk je pasivní a závislý na ostatních. Fyzické aktivity ho neuspokojují, raději doma odpočívá. Vztah k lidem je ve formě pasivní tolerance, nerad navazuje nové styky. [3]

– Ochranný postoj

Vyskytuje se u lidí, kteří dříve zaujíмали významné funkce. Brání si svůj dřívější život a odmítají pomoc, i když ji potřebují. Stáří akceptují, až je k tomu donutí závažné okolnosti. [3]

– Nepřátelství

Tito lidé mají ve zvyku svalovat vinu za své neúspěchy na druhé. Jsou mrzutí, neústupní, samotářští. Mají negativní postoj ke stáří. [3]

– Sebenenávisť

Jsou to lidé obracející nepřátelství vůči sobě. K životu přistupují pasivně, přehánějí svou neschopnost a pohrdají svým dřívějším životem. Vyhýbají se společenským stykům a cítí se osamělí a zbyteční. Se stářím se sice smířují, ale neumí si k němu vytvořit konstruktivní postoj. [3]

2.3.2 Odchod do důchodu

Důchod je důležitým zlomem v životě, neboť je přestupem z dobře známého období do období, které podstatně mění celý charakter dosavadního způsobu života. Člověk ztrácí svou práci, profesi a tím i identitu. Je tedy nutné, aby si svůj život znovu uspořádal a naplnil. Nejvíce na důchodu může vyděsit právě vzniklá prázdnota. [4] Z tohoto důvodu je důležité, aby se lidé začali tímto nevyhnutelným obdobím svého života zabývat s dostatečným časovým odstupem a dobře si jej naplánovali. U nás je důchod vymezen zákonem, který určuje věk, od něhož vzniká nárok na penzi. Tento způsob je sice jednoduchý a jednoznačný, ale nezohledňuje funkční potenciál člověka. [3]

Tedy rozdíl mezi kalendářním a funkčním věkem. (Jsem sice v důchodovém věku, ale jsem také schopen dál pokračovat ve své práci.) Bohužel, pokud by byl každý člověk posuzován dle svého funkčního věku, vznikla by velká finanční i časová náročnost. Z tohoto důvodu vyplývá, že pokud by člověk chtěl pokračovat v práci, musí být sám schopen se domluvit se zaměstnavatelem na polovičném úvazku, nebo si najít jinou práci či aktivitu, jíž by se mohl věnovat. Stáří v dnešní době už není problémem jednotlivce, stává se z něj celosvětová problematika. V důsledku nárůstu globálního stárnutí populace proto byly vypracovány mezinárodní dokumenty, jež obsahují konkrétní návrhy pro řešení problematiky stárnutí. Mezi hlavní z nich patří „Mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí“, jenž byl přijat Valným shromážděním v roce 1982 a „Zásady pro seniory“, které byly přijaty v roce 1991. Poslední důležitý dokument vychází z výsledků II. Světového shromáždění.

dění o stárnutí, které se konalo v Madridu. Na tomto shromáždění byl vytyčen mezinárodní plán přípravy na stárnutí. Také u nás se vláda začala zabývat touto problematikou. V roce 2001 došlo k usnesení vlády, na kterém byl schválen Návrh základních principů Národního programu přípravy na stárnutí populace v České republice. Na tomto usnesení bylo 1. místopředsedovi vlády a ministru práce a sociálních věcí PhDr. V. Šidlovi uloženo, aby předložil vládě do 30. 4. 2002 návrh Národního programu přípravy na stárnutí populace v české republice. Návrh základních principů Národního programu přípravy na stárnutí populace v České republice byl přijat jako závazný rámec pro vypracování Národního programu přípravy na stárnutí. V určeném termínu byl vládě předložen k projednání. Při vytváření programu byly brány na zřetel i doporučení obsažená v mezinárodních dokumentech, závěrech konferencí a summitů. Usnesením vlády byl 15. května 2002 Národní program přípravy na stárnutí na období let 2003 – 2007 schválen. Cílem tohoto programu je vytvořit příznivé celospolečenské klima a podmínky pro řešení problematiky stárnutí. Dále také docílení změny postojů a přístupů všech generací a tím dosáhnout „společnosti pro všechny generace“. Program by proto měl vytvořit základy pro politickou, ekonomickou a sociální reflexi stárnutí populace. Sám však nemá možnost zasahovat do řešení politických a národohospodářských věcí. Národní program přípravy na stárnutí na období let 2003 – 2007 respektuje mezinárodní priority i specifické potřeby české populace. Jen včasné, cílené a dlouhodobé prosazování programů, směřujícího k řešení stárnutí populace, má možnost zajistit připravenost české společnosti na výrazné demografické změny ve struktuře obyvatelstva. [3]

3 AGEISMUS

V západních civilizacích se zvyšuje střední délka života, je tedy nutné otevřít dlouho tabuizované téma. Hodnotový systém naší společnosti začal vyvyšovat vlastnosti mládeže a vytvořil tím tzv. „kult mládeže“. Se vznikem toho kultu vznikl i jeho opačný extrém – ageismus. Český ekvivalent pro toto slovo neexistuje. [8] „Pojem je odvozen od anglického slova age, které znamená věk, stáří. Ageismus je potom společenský předsudek vůči stáří.“ [8, s. 6] Jako první tento pojem použil Robert Butler, první ředitel National Institute on Aging ve Spojených státech v roce 1969. [8]

V dnešní době je definice ageismu podstatně rozšířena. [8] „Jsou v ní zahrnuty předsudky, negativní představy o starých lidech, nebo projevy diskriminace vůči staršímu člověku či skupině starších.“ [8, s. 6] Máme-li na mysli stereotypy, kdy jsou v záporném slova smyslu vynechány kladné charakteristiky, pak se jedná o výroky a postoje. Ty pak nemají pravdivý základ, i když se to tak zprvu nemusí jevit. Některé projevy diskriminace mohou být zřejmé na první pohled, jiné mohou být skryté, člověk si je ani nemusí uvědomit. [8]

Ageismus a s ním související pojmy:

Ageismus

Věková diskriminace zaměřená zejména na staré lidi. Může způsobit věkovou segregaci a vyčleňování ze společnosti. Podporují ji ekonomicko – sociální problémy a obecně přijaté představy společnosti podceňující stáří. [8]

Předsudek

Je kriticky nezhodnocený úsudek, jenž vychází z myšlenkových stereotypů. Je silně ovlivňován tradicí, osobní zkušeností jedince, jeho emocemi a z něj plynoucí postoj, či názor, který jedinec přijal. [8]

Stereotyp

„V psychologii a sociologii ustálený a navyklý vzorec myšlení nebo chování; soubor představ, které mají příslušníci společenské skupiny o sobě (autostereotyp) nebo o jiných (heterostereotyp). Sociální stereotyp obsahuje hodnotící, často iracionální soudy, mívá blízko k předsudkům (rasovým, etnickým apod.). Změna individuálního i sociálního stereotypu je nesnadná, je provázána negativními emocemi.“ [8, s. 6]

Mýtus

„Představa o někom nebo o něčem nekriticky přijímaná, uctívaná a zbožňovaná; expresivně: smyšlenka, výmysl, blud.“ [8, s. 6]

Diskriminace

„Rozlišování poškozující někoho, neuznávající jeho rovnost s jinými, popírání a omezování práv určitých kategorií obyvatelstva nebo určitých států.“ [8, s. 6]

Ageismus se od ostatních diskriminací liší tím, že člověka musí projít přes jednotlivá období svého života, aby dosáhl stáří, na něhož podkladě je diskriminován. Věková klasifikace není stálá, prochází stále změnami, přičemž ostatní systémy jsou stálé, př. rod, rasa atd. [8]

Podle Palmore jsou příčinou vzniku stereotypů předčasného, zjednodušeného neboli dichotomického (černobílého) myšlení. Například podstatou ageismus je jednostranné upřednostňováním mládí. [8]

- Mladí mohou chybovat či být pomalí bez nálepky, aniž by byli bráni jako nemohoucí či senilní.
- Mladí mohou něco zapomenout, aniž by se k nim začali ostatní chovat s blahosklonností přezíravostí.
- Mladí mohou být podráždění či nepříjemní, aniž by byli označeni za podivínské nebo potrhlé.
- Mladí mohou o svých sexuálních pocitech mluvit na veřejnosti, aniž by byli označeni za oplzlé.
- Mladí si mohou stěžovat na příznaky svých nemocí a vzbudit zájem, aniž by je odbyli tím, že to sebou přináší věk. [8]

Obdobně vznikají i některé mýty o stáří:

- Všichni staří lidé jsou stejní.
- Všichni staří lidé jsou křehcí, proto potřebují péči.
- Staří lidé nemají nic, čím by byli společnosti užiteční.
- Stáří lidé jsou jen ekonomickou zátěží společnosti.
- Staří lidé jsou jen v rozvinutých zemích.
- Stáří u mužů a žen se v ničem neliší. [8]

3.1 Zdroje ageismu

Strach ze smrti

Smrt je brána jako fáze, jež nepatří do lidského životního cyklu. Nahlíží se na ni jako na nepřátelství k sobě samému. Kastebaum si myslí, že stáří v lidech vzbuzuje strach, který vzniká na podkladě jeho spojení se smrtí, tyto dva pojmy jsou brány jako synonyma. Smrt není brána jako přirozená a nevyhnutelná součást lidského života. Tento postoj kontrastuje s východní filozofií, která život a smrt přijímá jako součást celistvého cyklu. Život a smrt jsou zde nerozdělitelně spjaty. Rozvojem medicíny v rozvinutých zemích se prodloužila délka života, tím byla smrt přesunuta až do stáří: „Mladý může, starý musí“. Lidé předstírají, že smrt neexistuje. Raději ji ignorují a nechtějí si přiznat vlastní smrtelnost, používáme raději eufemizmů: „Usnul, spí věčným spánkem“, „Odešel“. [8]

K ageismu přispívá důraz, jenž je kladen na mládí a fyzickou krásu.

Staří lidé bývají ignorováni. Pokud jsou někým zobrazováni, pak to většinou bývá negativně. Důraz kladený na vlastnosti mládí ovlivňuje to, jak jsou staří lidé vnímáni, a jak se vnímají oni sami. [8]

Produktivita s ekonomickým potencionálem jsou těsně spjaty.

Počáteční a konečná fáze lidského života je neproduktivní (děti, staří lidé). Za obě tyto skupiny tedy nese zátěž střední věk. Na děti se pohlíží jako na ekonomickou investici, zatím co na stáří se pohlíží jako na finanční dluh, závazek. Po odchod do důchodu je na staré lidi pohlíženo jako na ekonomicky neproduktivní. [8]

Způsob zjišťování skutečného stavu společnosti vede k ageismu.

K negativnímu postoji vůči starým lidem mohou přispět nevhodně zvolené gerontologické studie a posílit tím negativní image starých lidí. Například ve Spojených státech byly studie prováděny převážně v ústavech s dlouhodobou péčí, přičemž jen 5% z populace starších 65 let je institucionalizováno. Přehnal ve své publikaci uvádí, že je u nás 80 – 90% seniorů nad 65 let soběstačných s pomocí rodiny a okolí. [8]

3.1.1 Deset hlavních bodů shrnujících předsudky dle Palmore

Nemoc

- Obecně panuje představa, že nemoc je pro většinu lidí (po 65 letech věku) vážným problémem. Upoutává je na lůžka, jsou unavení, potřebují dlouhodobou ústavní péči, trpí na akutnější nemoci než mladí. Většina z nich není schopna (kvůli svému zdravotnímu stavu) vykonávat běžné aktivity. [8]

Skutečnost

- Okolo 78% starších je dostatečně zdravých na to, aby jim bylo umožněno vykonávat běžné denní činnosti.
- Jen okolo 5% seniorů musí být v celodenní ústavní péči. U 81% se nevyskytují žádné faktory, které by je omezovaly v jejich denních aktivitách.
- Osoby starší nad 65 let trpí častěji chronickými nemocemi, které omezují jejich aktivity (43%), než u mladší populace (10%). Starší lidé naopak, oproti mladým, trpí méně akutními nemocemi, nemívají tolik zranění ani nehod. [8]

Impotence

- Mladí lidé si myslí, že většina starších už nemá žádnou pohlavní aktivitu, žádostivosti a pokud ano, jsou považováni přinejmenším za abnormní. Sexualita už není pro staré lidi důležitá. [8]

Skutečnost

- Uspokojivý milostný vztah udržují zdravé páry obvykle do 70 až 80 let. Je důležitou součástí života seniorů. [8]

Ošklivost

- Krása a mládí bývá v západní kultuře často řazeno vedle sebe. Tyto dva pojmy jsou spolu úzce spjaty. Proto se s nastupujícími lety, hlavně ženy, bojí její ztráty. Negativní stereotyp stáří ponižuje staré lidi pomocí termínů jako bába, babizna, fosílie, čarodějnice, starý patron, stará koza, scvrklý dědek...[8]

Skutečnost

- V některých kulturách si lidé stáří váží. Chovají k němu obdiv a úctu. V Japonsku se ve stříbrných vlasech a vráskách odráží moudrost, dospělost a dlouhá léta služby. Ošklivost je brána coby subjektivní hodnocení neboli: „Ošklivost je v oku diváka“. Toto osobní hodnocení, jak uvádí Palmore, je obvykle dáno kulturními standardy krásy a ošklivosti. [8]

Pokles duševních schopností

- Panuje zde představa, že schopnosti od středního věku klesají, hlavně schopnost učení, zapamatování a poznávání. Tento proces je brán jako nevyhnutelný v rámci učení. [8]

Skutečnost

- U většiny starších lidí jsou zachovány jejich duševní schopnosti bez jakékoliv změny.
- Dochází ke zpomalení reakční doby, v důsledku čehož se prodlužuje délka učení.
- Rozdíl mezi staršími a mladšími osobami může spočívat nejen ve věku a nemocích, ale i v motivaci k učení, nedostatečné praxi a úrovni vzdělání.
- Vezmeme-li v úvahu tyto zjištěné poznatky, docházíme k závěru, že chronologický věk neovlivňuje nijak výrazně schopnost učení. [8]

Duševní choroba

- Lidé mají představu, že duševní choroba je běžná, nevyhnutelná a neléčitelná součást stáří. Tento názor zastává i řada zdravotníků, což může být důvodem, proč se jich tak málo profesionálně věnuje oblasti geriatrického duševního zdraví. [8]

Skutečnost

- Duševní choroby nejsou běžnou součástí stáří, zhruba okolo 2% osob nad 65 let je institucionalizovaná s primární diagnózou psychiatrické choroby. V rámci celé populace činí méně než 10%, z ní osoby s vážnou duševní chorobu, od 10 do 32 % s mírnou formou. [8]

Zbytečnost

- Většina starých lidí není schopna vykonávat svou práci. Pokud ano, potom je jejich práce neproduktivní, neboť jim to nedovoluje jejich zdravotní stav či duševní choroba. Tato představa je hlavním důvodem pro nucený odchod do důchodu, diskriminaci při shánění zaměstnání, poskytování přeškolení a v podpoře starších zaměstnanců. [8]

Skutečnost

- Většina starších mužů je schopná vykonávat stejnou práci jako mladší.
- Při studiích zaměřených na starší pracující osoby se zjistilo, že mají menší fluktuaci, méně nehod. Lze se na ně více spolehnout než na mladší zaměstnance. [8]

Izolace

- Starší lidé jsou společensky izolovaní, samotářští, nebo většinou žijí osaměle. Tato domněnka považuje osamělost za velmi vážný problém u osob přes 65 let. [8]

Skutečnost

- Většina starších lidí udržuje společenské kontakty, okolo 2/3 z nich žije s manželem, manželkou nebo s rodinou (údaje z roku 1988, Spojené státy).
- Extrémně izolovaně žijí pouze 4% starších osob. Ti však tento způsob života preferovali už dříve, z čehož vyplývá, že u nich sociální izolace nevznikla na podkladě vyššího věku.
- Většina starších má své příbuzné v dostupné vzdálenosti, je s nimi relativně často v kontaktu.
- Lidé v sociální síti mají tendenci přecházet od starších osob k mladším, taktéž i od přátel a sousedů. [8]

Chudoba

- Na seniory jsou v této oblasti dva názory. Jednak že jsou chudí, či naopak bohatí, v obou případech je tento názor brán s negativním významem. [8]

Skutečnost

U nás patří k nejchudší vrstvě mladší ženy samoživitelky s malými dětmi. [8]

Deprese

- Na starší osobu je zde nahlíženo jako na nemocnou, bezmocnou, senilní, neúčinnou, osamělou v bídě. Tudiž deprimovanou a nutně postiženou depresí. [8]

Skutečnost

- Těžšími formami deprese jsou častěji postiženi mladší lidé než starší.
- Deprese patří mezi nejčastější duševní choroby starších lidí.
- Bohužel je skutečností, že počet sebevražd ze všech věkových skupin je u seniorů nejčastější. To činí z této deprese podstatným problémem pro starší populaci.

- U nás v roce 2000 připadlo celkem 15,8 sebevražd na 100 000 obyvatel. 27,3 sebevražd bylo uskutečněno ve věku 70 – 74 let, nad 85 let se jedná o 49 sebevražd na 100 000 obyvatel. [8]

Politická moc

- Starší lidé jsou považováni za silnou a sobeckou politickou sílu, která brání provedení důležitých reforem. [8]

Skutečnost

- Starší lidé jsou sice podstatnou částí voličů, všichni však nehlasují stejně, čímž se tato politická moc snižuje. [8]

3.2 Dopad uvedených předsudků na chování společnosti

Například z prostého důvodu ošklivosti se jen zřídka v televizi setkáme s reportérkou či reportérem, kterého bychom mohli označit za seniora. V hlavních večerních pořadech a reklamách se starší osoby vyskytují jen výjimečně. A to jen tehdy, pokud mají za účel propagovat nějaký osvědčený přípravek proti neduhům stáří. Průzkumy, jež se prováděly na toto téma, vypovídaly o skutečnosti, že přestože populace seniorů neustále stoupá, v samotném životě se zdá, jakoby tato skupina téměř vymizela. Stárnutí je proces, jež má v naší společnosti za následek ztrátu důležitosti, hodnotu, účinnost. Se starými lidmi se tedy na našich obrazkách setkáme jen zřídka a to přesto, že jsou nejpočetnější věkovou kategorií, která ji sleduje. [8]

Stáří je minimálně zastoupeno v reklamě, poněvadž je zaměřena na jinou generaci. S generací padesátníků a více se nepočítá. Obdobně je to také s fotografiemi v novinách a časopisech. [8]

„Jako by svět stárnoucích neexistoval. Titulní stránky mají přece upoutat pozornost a zaujmout žádoucími nabídkami. A to vrásky v obličeji nejsou.“ [8, s. 10]

Názory zdravotníků, výrobců kompenzačních pomůcek, farmaceutického průmyslu na nemoci ve stáří jen potvrzují stereotypy, které si naše společnost vzala za své. [8] „Rádce a průvodce ve stáří se stává lékař. V masmediích, v různých poradenských sloupcích je to právě on, kdo hovoří i k nebiologickým záležitostem, jako je přátelství, finance, volný čas, životní styl. Doprovodné ilustrační foto může zobrazit stav negativně, včetně emotivního našedlého obrazového doprovodu: „Když nebudete užívat“ a naopak pozitivně: „Když budete používat“ - zde bude foto již barevné a obličeje veselé, hlavně mladistvější než na předcházející fotografii.“ [8, s. 10]

V roce 2000 se u nás prováděl výzkum, jehož součástí bylo i uveřejnění otázky v denním tisku: „Myslíte si, že mládí a stáří jsou dva naprosto odlišné světy?“ [8, s.10] Na tuto otázku odpovídali lidé ve věku od 14 do 79 let. [8]

Výsledky:

- 42% „spíše ano“
- 34% „určitě ano“
- 24% dává odpověď „spíše ne“ a „určitě ne“ [8]

Jakou odpověď byste zvolili vy sami? A zkuste se zamyslet nad tím, proč byste takto odpověděli.

V běžném životě se člověk často setkává s ageismem v inzerátech, jež nabízejí zaměstnání: „Jsme mladý kolektiv, hledáme pružnou dynamickou osobnost“. [8, s. 10] Při výběrovém pohovoru vám nebude sděleno, že generace 50+ už není brána jako pružná a dynamická. Řada lidí musí absolvovat potupné žádosti o zaměstnání na jejíž konci jsou odmítnuti, kvůli svému věku. Takový prožitek není nijak příjemný, a pokud si člověk musí tuto zkušenost vyzkoušet již po několikáté, není se pak čemu divit, že se to odrazí na jeho psychice. U člověka to pak může vést až k vzniku deprese. Ženy si na tento problém při vyhledávání nového zaměstnání stěžují již od svých 35 let. [8]

Palmore v roce 2000 vypracoval dotazník „Ageismus“, který má za cíl zjistit, zda se respondenti, kteří ho budou vyplňovat, někdy setkali s věkovou diskriminací ve svém běžném denním životě, např. u lékaře, v restauraci atd. U nás byl tento dotazník rozdán střední a předdůchodové populaci (středoškolské profesorky a lékaři, jednalo se o 52 účastníků semináře), kteří popřeli, že by se s diskriminací setkali. Frekventanti Univerzity třetího věku v Praze také popírají (86 účastníku), že by se s diskriminací setkali. Pochopitelně dotazník potřebuje větší studii. [8]

Otázkou zde ale zůstává, nakolik jsou sami senioři sžití se stereotypy stáří, a nakolik se s nimi identifikovali. Pokud by se těmito stereotypy ztotožnili a nic víc již neočekávali, podíleli by se pak podstatnou měrou na jejich udržování. Slovo starý je spojeno se stereotypy, které zde už byly uvedeny. Důkazy o tom se objevují v současném jazyce, ve sdělovacích prostředcích, v seriálech, včetně kreslených a v humoru. Po tom, co člověk odejde do důchodu, se tato situace ještě více zvýrazní, neboť s člověkem stane anonymním příjemcem renty, člověkem bez profese. Stává se důchodcem. [8]

I některé z pozitivních stereotypů jsou založeny na nepřesných informacích, čímž je i nadále posilován zkreslený pohled na starší generaci. Mohou se sem zařadit moudrost, spolehlivost, laskavost, soucit, které mají trvale provázet stáří. Příkladem může být dílo z klasické literatury „Babička“ od Boženy Němcové. V této knize najdeme zidealizované vztahy v rodině, jak si sama autorka představovala, že by měly vypadat. [8]

V roce 1994 Americká asociace osob v důchodu zorganizovala dotazníkovou akci „Obraz stáří v Americe“. Respondenty byly osoby pobírající důchod v celkovém počtu 1200. Respondenti měli za úkol odpovídat na otázky, které se zabývaly tím, zda jejich současná situace je vážným problémem jednak pro jiné seniory, a jednak pro ně samotné (například strach z kriminality, pocit potřeby atd.). [8]

Výsledky ukázaly, že senioři viděli problém ve valné většině u jiných, než u sebe.

- 15% u sebe
- 57% u jiných

Jedná se tedy o již dobře známý fenomén „Já ne, ale to ti druzí“. [8]

Tato studie prověřila, že i senioři jsou ovlivňováni ageismem. Očekávají, že i když oni sami žijí aktivně, musí na tom být ostatní hůře, jak už je jim vsugerováno zažitými stereotypy. Také v Holandsku se prováděl výzkum na toto téma v roce 1998, výsledky jsou velmi podobné těmto. [8]

Tato studie prokázala zveličování zdravotních problémů, osamělosti a finančních těžkostí u seniorů. Celých 87% seniorů uvedlo, že jsou výrazně nebo přiměřeně spokojeni se svým životem. Tato spokojenost souvisí s vyšším vzděláním, vyšším příjmem domácnosti a dobrým zdravím. [8]

Z těchto poznatků vyplývá, že generace 55+ je tedy nejen zdravější, než si myslíme, také se dožívá delšího aktivního věku než předchozí generace. Zapojuje se daleko více do dalších aktivit, než je jen zahrádkaření, rybaření a pečení cukroví či buchet. Senioři překonávají i další bariery, vedou společnosti, věnují se uměleckým činnostem, cestují, chodí do vzdělávacích kurzů, škol a předávají svou profesi i zkušenosti ostatním. [8]

3.2.1 Vztah ageismu k vlastnímu sebepojetí stárnoucího člověka

Dle Taxlera existují tři stádia, jimiž člověk může procházet postupujícím věkem:

V prvním stádiu začne být senior přístupný k přijetí nálepky, která způsobí ztrátu jeho původní role či místa v jeho referenční skupině (například nálepky důchodce, vdovec).

V druhém stádiu si senior začne upevňovat závislost na své vnějškové nálepce. Má-li nálepka převážně kladný charakter, pak nedochází ke vzniku ztráty sebeúcty. Je-li její charakter naopak negativní, dochází k rozvoji třetího stádia.

Třetím stádiem je charakteristická ztráta sebeúcty a pohledem společnosti na prožitek stáří, jako na něco, co je nekompetentní. Senior začíná přijímat negativní postoj, rozvíjí se u něj závislá role. Vnímá postupnou ztrátu svých dovedností, což má za následek to, že se začne označovat za neadekvátního, nekompetentního a nemocného. [8]

Palmore uvádí, že osoby, jež jsou vystaveny předsudkům a diskriminaci, postupně přijímají dominantní skupinový záporný obraz. Začnou se chovat tak, jak tomu odpovídá negativní stereotyp. Do tohoto chování můžeme zahrnout například redukci společenských činností, nevyhledávání vhodného lékařského ošetření, přijímají chudoby a mnoho dalšího. Důsledky diskriminace stáří mají mnoho podob a další důsledky, které na ně navazují. Jako příklad lze uvést popírání svého skutečného věku, jež může vést až k nahlodávání vlastní morálky. Důkazem je snaha vypadat mladší, pro kterou senior podstoupí (třeba i kosmetickou operaci). Tato praxe je dnes značně rozšířena. Neustálá a převažující snaha o věčné mládí může být nepatřičná, vede k prohře ty, jež se snaží zastavit přirozený proces stárnutí. Snahou seniorů by se neměla za každou cenu stát dlouhověkost, ale to, aby svůj život prožívali kvalitně. Někteří senioři jsou dokonce schopni vytvořit si vůči diskriminaci aktivní postoj. Za aktivní postoj se považuje nejen schopnost jedince rozpoznat pokus o jeho vyloučení ze společnosti, ale i jeho schopnost se proti tomuto procesu bránit. [8]

3.3 Jak může být ageismus zmírňován?

Prvním a nejdůležitějším krokem je rozpoznání ageismu v osobních postojích, což je velmi těžké, neboť většina lidí jej bude popírat, protože si jej není vědoma. [8] „I seniorská organizace může prezentovat stereotypy, jako například Koordinační výbor organizací důchodců a zdravotně postižených, který si klade cíl prosazovat potřeby a práva důchodců.“ [8, s. 16] Podle předsedy výboru profesora Stejskala se člověk tím, že odejde do důchodu, nemá stát nepotřebným. Společnost by mu naopak měla zajistit důstojný život a chovat se k němu ohleduplně. Důchodci tedy potřebují zastání a pomoc, uvádí profesor Stejskal v časopise Senior 11/2002 v článku Žít ve stáří důstojně. Z tohoto vyjádření je jasně čitelné, že se profesor Stejskal, sice s dobrým úmyslem, pokoušel seniorům pomoci. Uvedl je však, přesně podle zažitých stereotypů, jako nemohoucí starce. [8]

Dalším krokem je obeznámení mladých generací s pravdivým obrazem stáří na školách, jejichž absolventi se po zakončení studia budou zabývat i stářím. To platí nejen pro sociální vědy a medicínu, ale i pro žurnalistiku a architekturu. Vždyť i na uspořádání veřejných prostranství se zákoutími a lavičkami bude záviset chuť zastavit to pro všechny generace. [8]

Podporování častějšího a aktivnějšího osobního kontaktu se staršími lidmi se ukázalo jako efektivní způsob, kterým lze předcházet, nebo dokonce redukovat, ageismus. Byla již vyvinuta řada mezigeneračních programů, které byly prospěšné pro obě strany. Například v Německu a Rakousku probíhá projekt „Internet a senioři“. Senioři se účastní výuky práce s počítači na školách v odpoledních hodinách. [8]

Ani my jsme nezůstali pozadu. V Českých Budějovicích při Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity zahájilo roku 2002 svoji činnost Centrum pro seniory PATUM. Jak uvádí Holubová, činnosti, jimiž se centrum zabývá, vyjadřuje jeho zkratka PATUM: P – Parkinsonova nemoc, A – Alzheimerova nemoc, T – Trénování paměti, U – Úspěšné stárnutí, P – Pečovatelská dobrovolná služba studentů. Centrum zřídilo i bezplatnou telefonní linku pro seniory, kteří mají tímto způsobem možnost získat informace týkající se stáří, jakým způsobem se na něj mohou připravit, v případě zájmu si mohou domluvit i osobní konzultaci. [8]

Aktivizace samotných seniorů může podpořit vznik obdobných organizací, jako jsou v USA Šedí panteři, či v Holandsku ANBO Liga pro 50+. Tyto organizace hájí práva seniorů, stejně tak i jejich zájmy s cílem zlepšit jejich pozici ve společnosti. V České republice se této činnosti věnuje například organizace „Život 90“ či Svaz důchodců. [8]

3.4 Hypotézy a cíle

V následující praktické části mé bakalářské práce vyhodnotím dva různé dotazníky. První byl určen žákům ve věku 15 – 16 let a druhý seniorům nad 65 let. Díky získaným informacím budu moci ověřit tyto mnou stanovené hypotézy a cíle.

Hypotézy:

1. Domnívám se, že projevy ageismu ovlivňují kvalitu života seniorů.
2. Domnívám se, že většina seniorů se běžně setkává s projevy věkové diskriminace a nepovažuje toto chování za diskriminující...
3. Domnívám se, že většina mladých respondentů s negativním postojem k seniorům si svůj názor vytvořila na základě špatné zkušenosti při kontaktu s nimi.
4. Předpokládám, že většina mladých respondentů s negativním postojem k seniorům si vytvořila tento postoj z nedostatku možností být v kontaktu se seniorem.

Cíle:

1. Chci zjistit, které faktory nejčastěji ovlivňují postoj mladých respondentů na seniory.
2. Nakolik je ageismus ve zkoumaném prostředí rozšířen.
3. Chci zjistit, zda mladí lidé vnímají v naší společnosti projevy ageismu.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODY PRŮZKUMU PRO OVĚŘENÍ HYPOTÉZ A CÍLŮ

Abych získala informace pro praktickou část své bakalářské práce, vytvořila jsem dva dotazníky.

První dotazník byl určen pro 15 – 16ti leté žáky základní školy. Bohužel jejich počet byl nedosta-
tečný, proto jsem dotazníky rozdala o stupeň mladším žákům osmé třídy. Pomocí něj jsem chtěla
zjistit, jak žáci seniory vnímají, co si o nich myslí, a jaký k nim mají celkový vztah. Použitý dotaz-
ník byl anonymní a skládal se z uzavřených, polouzavřených a otevřených otázek. Celkem se do-
tazník skládal z 24 otázek, přičemž 5 z nich navazovalo na filtrační otázky číslo 4, 7, 8, 17, 18.

U 13 uzavřených otázek a 5 filtračních respondenti zatrchovali některou z nabízených odpovědí, u 3
polouzavřených mohli respondenti zatrhnout více odpovědí a doplnit i vlastní odpověď, u 2 otevře-
ných doplnili respondenti vlastní odpověď.

První otázka byla obecná, měla zjistit pohlaví respondentů. Druhá otázka měla potvrdit, že respon-
dent patří do věkové kategorie, které je dotazník určen. Všechny ostatní otázky sloužily ke sběru
informací pro ověření hypotéz.

Před rozdělením dotazníků jsem žákům vysvětlila, že je tento průzkum součástí mé bakalářské práce
a čím se v ní zabývám. Po vyplnění dotazníků jsem jim dala možnost doptat se na dané téma. Po-
mocí rozhovoru s nimi jsem chtěla získat ještě další informace. Dotazy ale vznesli pouze tři žáci,
týkaly se účelu mé práce, ale k danému tématu se nevztahovaly. Rozhovor s žáky tedy nepovažuji
za zdroj informací pro praktickou část.

Druhý dotazník byl určen pro seniory nad 65 let. Pomocí něj jsem chtěla zjistit, jestli mají senioři
zkušenost s projevy ageismu, jak často se s nimi setkávají a zda je považují za diskriminaci.

Použitý dotazník byl anonymní a skládal se z uzavřených a polouzavřených otázek. Celkem se do-
tazník skládal z 20 otázek, přičemž 1 z nich navazovala na filtrační otázku číslo 11.

U 14 uzavřených otázek a jedné filtrační respondenti zatrchovali některou z nabízených odpovědí. U
3 polouzavřených mohli respondenti zatrhnout více odpovědí a doplnit i vlastní odpověď. Jen u po-
louzavřené otázky číslo 2 mohla být jen jedna odpověď. Některé otázky na sebe navazovaly. Byly
to otázky číslo 13 a 14. Otázka číslo 15 navazovala na otázky 4 až 9.

První dvě otázky byly obecné, měly zjistit pohlaví respondentů a jejich nejvyšší dosažené vzdělání.
Třetí otázka měla potvrdit, že respondent patří do věkové kategorie, které je dotazník určen. Všechny
ostatní otázky sloužily ke sběru informací pro ověření hypotéz.

Před rozdělením dotazníků jsem seniorům vysvětlila, že je tento průzkum součástí mé bakalářské
práce a čím se v ní zabývám. Pouze u 16 seniorů, kterým jsem pomáhala při vyplňování dotazníků,

jsem měla možnost o daném tématu diskutovat. Zájem o tento problém projevil pouze jeden ze seniorů. Pomocí diskuse jsem chtěla získat další informace. Bohužel tento záměr se mi nezdařil.

V následující části praktické práce jsou výsledky získané v obou dotaznících zhodnoceny a zaneseny do grafů v procentech u každé otázky zvlášť. Výsledky z otázek, u kterých bylo možno zatřhnout více odpovědí, nebylo možné zaneš do grafu. Z tohoto důvodu jsou uvedeny v tabulkách, kde jsou vyjádřeny procentuálně i numericky. U obecných otázek a u otázek ověřujících věk respondentů jsem výsledky nezanesla do grafů ani do tabulek. Tyto otázky jsou pouze slovně okomentovány.

4.1 Dotazník pro žáky

Jako respondenty pro tento dotazník jsem chtěla žáky základní školy ve věku 15 – 16 let. Bohužel jejich počet byl nedostatečný, proto jsem dotazníky rozdala o stupeň mladším žákům. Respondenty tedy byli žáci osmé třídy. Díky vstřícnosti paní ředitelky a učitelů mi bylo dovoleno rozdat dotazníky během některých vyučovacích hodin. Dotazníky vyplnilo celkem 58 žáků. Abych doplnila dotazníky do celkového počtu 60 dotazníků, dala jsem zbývajícím vyplnit dvěma patnáctiletým žákům ze svého okolí, kteří navštěvují jinou školu než tuto. Než jsem dotazníky rozdala, vysvětlila jsem žákům, za jakým účelem chci získat informace z dotazníků. Po jejich vyplnění jsem jim dala možnost doptat se na danou problematiku. Žáci na toto téma příliš dotazů neměli, dotazy vznesli pouze tři žáci, které zajímal účel mé práce. Při vyhodnocování dotazníků jsem ale nabyla dojmu, že je toto téma přece jen zaujalo a na vyplnění dotazníků si dali záležet.

Otázka č. 1

1) Jste:

- muž
- žena

Mezi respondenty bylo 34 mužů, což je 57% a 26 žen, což je 43%.

Otázka č. 2

2) Je Vám (věk)

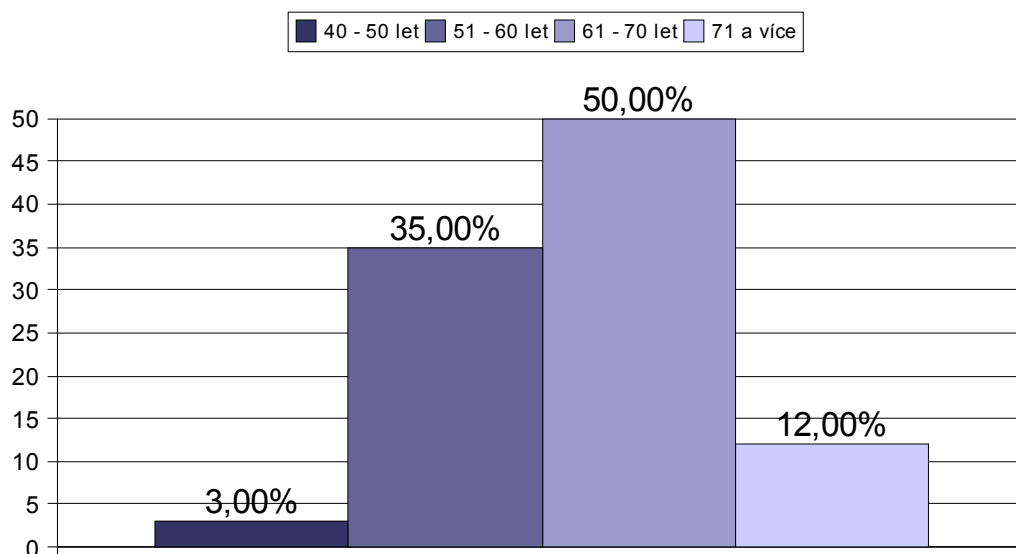
Respondenty byli žáci osmé třídy.

Otázka č. 3

3) Od kterého věku byste označili člověka za seniora?

- 40 – 50 let
- 51 – 60 let
- 61 – 70 let
- 71 – a více

Po vyhodnocení odpovědí na tuto otázku bylo zjištěno, že 50 % žáků považuje za seniora člověka ve věku mezi 61 až 70 lety, 35% žáků člověka ve věku 51 – 60 let, 12% žáků člověka ve věku 71 a více let a jen 3 % žáků člověka ve věku 40 – 50 let.

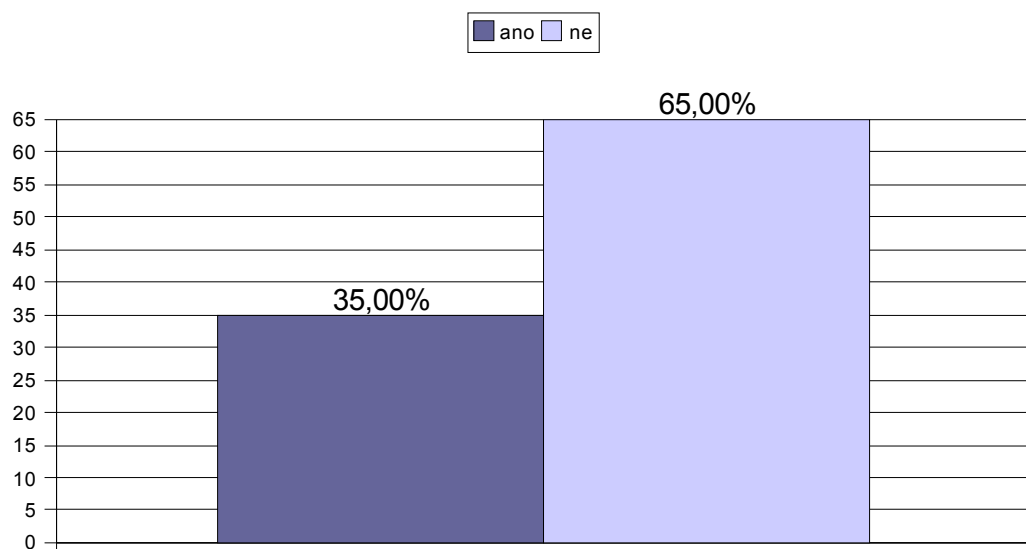
Graf č. 1: Od kterého věku byste označili člověka za seniora?

Otázka č. 4

4) Žijete ve společné domácnosti s osobou starší 65 let?

- ano
- ne

Z této otázky bylo zjištěno, že 35% respondentů žije ve společné domácnosti s osobou starší 65 let a 65% ne. V dřívějších dobách bylo běžnější, že „pod jednou střechou“ žilo více generací. Jak ale vyplývá z této otázky, většina „mladých“ si zařizuje vlastní domácnosti a nezůstává žít v rodném domě společně s předchozími generacemi. Tímto se částečně omezují kontakty nových mladých generací se staršími generacemi. Každodenní soužití se přesouvá na formu návštěv.

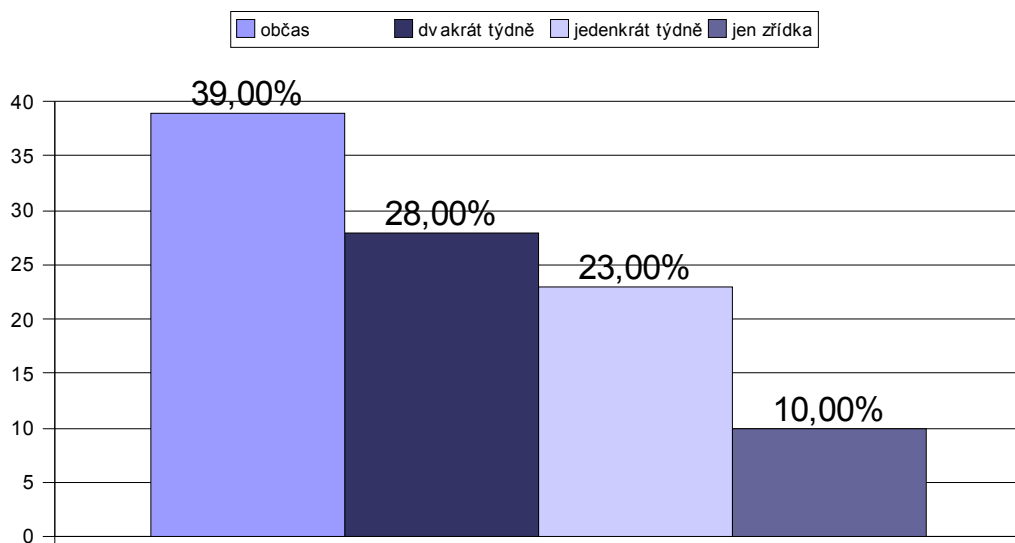
Graf č. 2: Žijete ve společné domácnosti s osobou starší 65 let?

Otázka č. 5

5) Pokud ne, navštěvujete některé seniory (příbuzné, známé apod.)?

- 2x týdně
- 1x týdně
- občas
- jen zřídka

Tato otázka navazuje na předchozí, má za úkol zjistit, jak často jsou žáci, kteří nežijí ve společné domácnosti se seniorem starším 65 let, v kontaktu se seniory. Jako základ pro tuto otázku беру 39 žáků, kteří na předchozí otázku odpověděli záporně. Bylo zjištěno, že 39% žáků je se seniory v kontaktu občas, 28% žáků dvakrát týdně, 23% jedenkrát týdně a 10% žáků jen zřídka. S této otázky tedy vyplývá, že většina žáků je poměrně čast v kontaktu seniory.

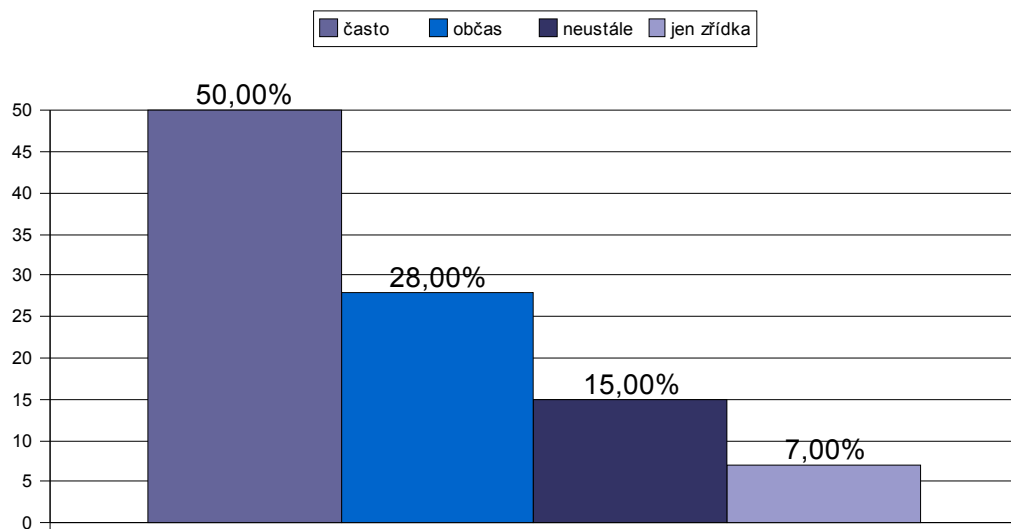
Graf č. 3: Pokud nežijete ve společné domácnosti se seniorem starším 65 let, jak často některého navštěvujete?

Otázka č. 6

6) Jak často se dostáváte do kontaktu se seniory v průběhu běžného pracovního týdne?

- neustále
- často
- občas
- jen zřídka

Tato otázka měla zjistit, jak často se dostávají do kontaktu žáci se seniory během pracovního týdne. 50% žáků je v kontaktu se seniory často, 28% žáků občas, 15% neustále a 7% jen zřídka. Opět zde byl prokázán častý kontakt žáků a seniorů.

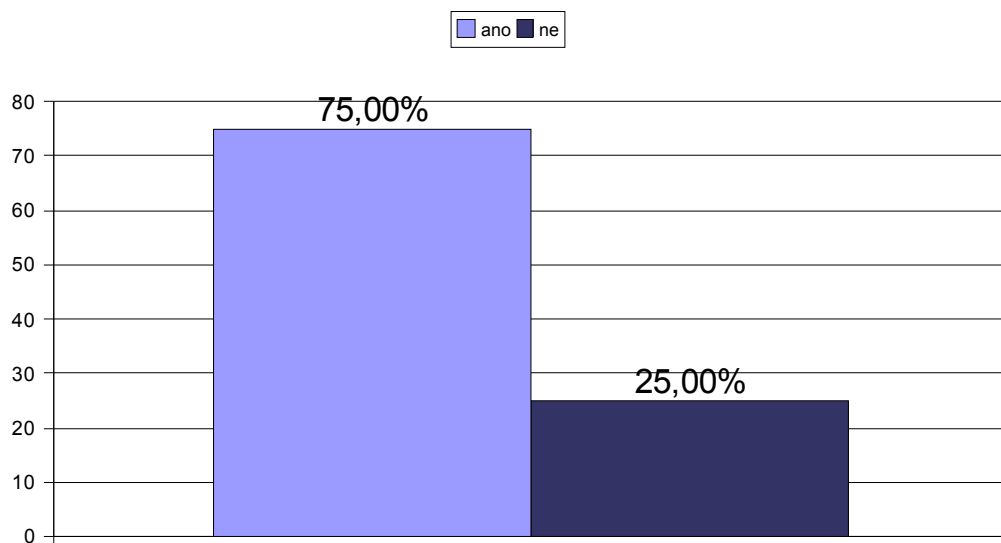
Graf č. 4: Jak často se dostáváte do kontaktu se seniory v průběhu běžného pracovního týdne?

Otázka č. 7

7) Máte spíše pozitivní zkušenost se starými lidmi?

- ano
- ne

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, jestli mají žáci nějaké pozitivní zkušenosti se seniory a kolik z nich tuto zkušenost má. Z odpovědí jsem zjistila, že 75% žáků má pozitivní zkušenosti se seniory a 25% ne. Pro doplnění této otázky je její součástí podotázka, která má za úkol zjistit, zda u žáků s pozitivní zkušeností se seniory, došlo vlivem této zkušenosti k vytvoření pozitivního postoje k seniorům. Za základ jsou pro podotázku bráni žáci, kteří odpověděli na otázku číslo 7 kladně.

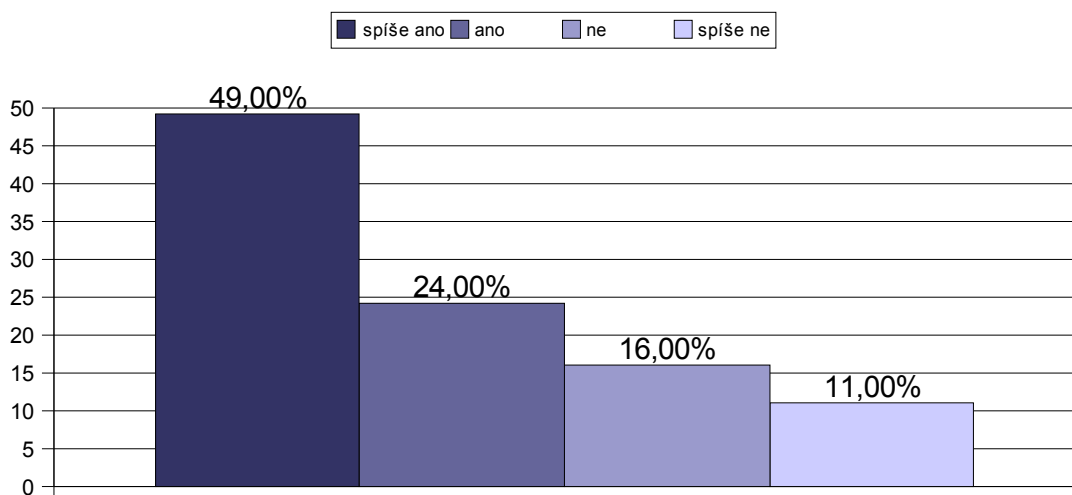

Graf č. 5: Máte spíše pozitivní zkušenost se starými lidmi?

Pokud ano, ovlivnilo to hodně Váš postoj ke starým lidem?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

Základ pro tuto otázku tvořili žáci, kteří měli dřívější pozitivní zkušenost se seniory, celkem jich bylo 45. Touto otázkou chci zjistit, jestli ovlivnila jejich postoj k seniorům. 49% žáků uvádí, že spíše ano, 24% že ano, 16% že ne a 11% že spíše ne.

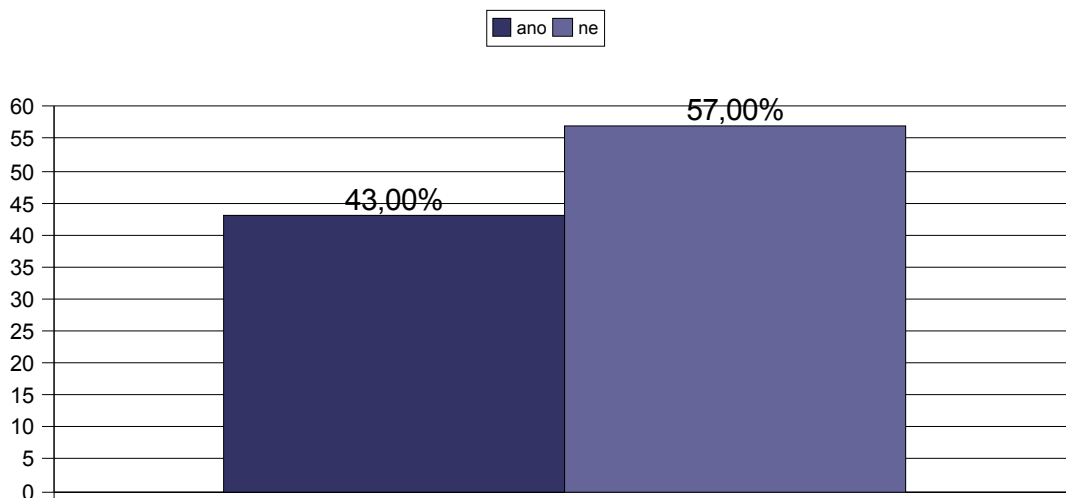
Graf č. 6: Ovlivnila vaše pozitivní zkušenost se starými lidmi váš vztah k nim?

Otázka č. 8

8) Měl(a) jste nějakou závažnou negativní zkušenost se seniorem?

- ano
- ne

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, jestli mají žáci nějakou závažnou negativní zkušenost se seniory a kolik z nich tuto zkušenost má. Z odpovědí jsem zjistila, že 43% žáků má negativní zkušenost se seniorem a 57 % ne. Pro doplnění této otázky je její součástí podotázka, která má za úkol zjistit, zda u žáků s negativní zkušeností se seniory, ovlivnila tato zkušenost jejich postoj k seniorům. Za základ jsou pro podotázku bráni žáci, kteří odpověděli na tuto otázku kladně.

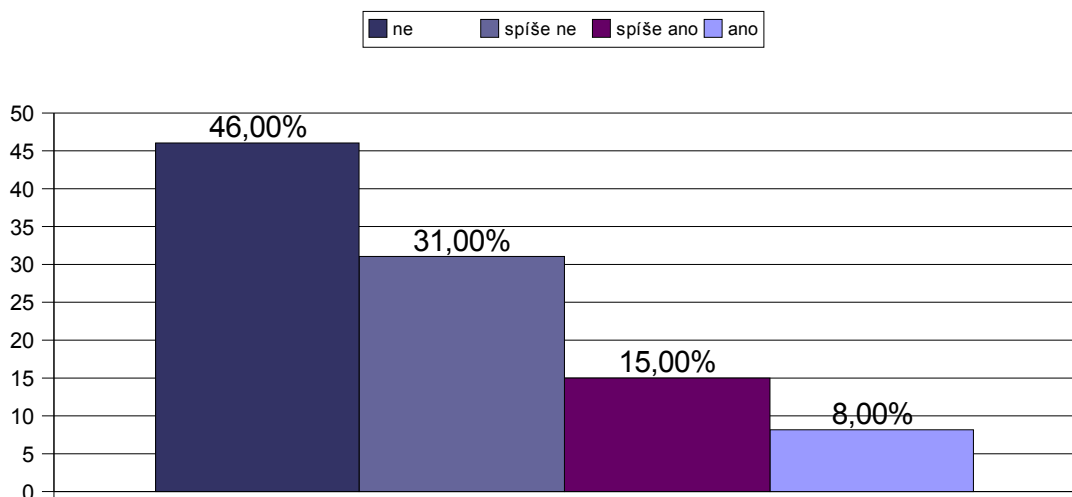

Graf č. 7: Měl(a) jste nějakou závažnou negativní zkušenost se seniorem?

Pokud ano, ovlivnilo to hodně Váš postoj ke starým lidem?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

Základ pro tuto otázku tvořili žáci, kteří měli dřívější negativní zkušenost se seniorem. Celkem jich bylo 26. Chci tedy zjistit, jestli tato zkušenost ovlivnila jejich postoj k seniorům. 46% žáků uvádí, že ne, 31% že spíše ne, 15% že spíše ano a 8% že ano.

Graf č. 8: Ovlivnila vaše negativní zkušenost se starými lidmi váš vztah k nim?

Otázka č. 9

9) Myslíte si, že starý člověk je:

- málo chápavý
- málo tolerantní
- často mrzutý a nesnášenlivý
- většinou zlostný
- doplňte svoji představu

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, jak žáci seniory vnímají, a které vlastnosti jim přisuzují. V otázce měli možnost zaznačit více odpovědí, z tohoto důvodu jsem raději získané výsledky zanesla do tabulky. V tabulce je počet hlasů, které dostala každá odpověď a její procentuální vyjádření. K otázce se vyjádřili všichni respondenti, pro výpočet procentuálního vyjádření výsledků bylo tedy za základ bráno všech 60 respondentů. 45% žáků vnímá seniory jako málo chápavé, 27% jako někoho kdo nechápe moderní dobu, 18% jako stále nemocné, 17% jako často mrzuté a nesnášenlivé, 10% jako málo tolerantní a 5% jako většinou zlostné.

Tabulka č. 1 Jaké vlastnosti si myslíte, že jsou charakteristické pro seniory?

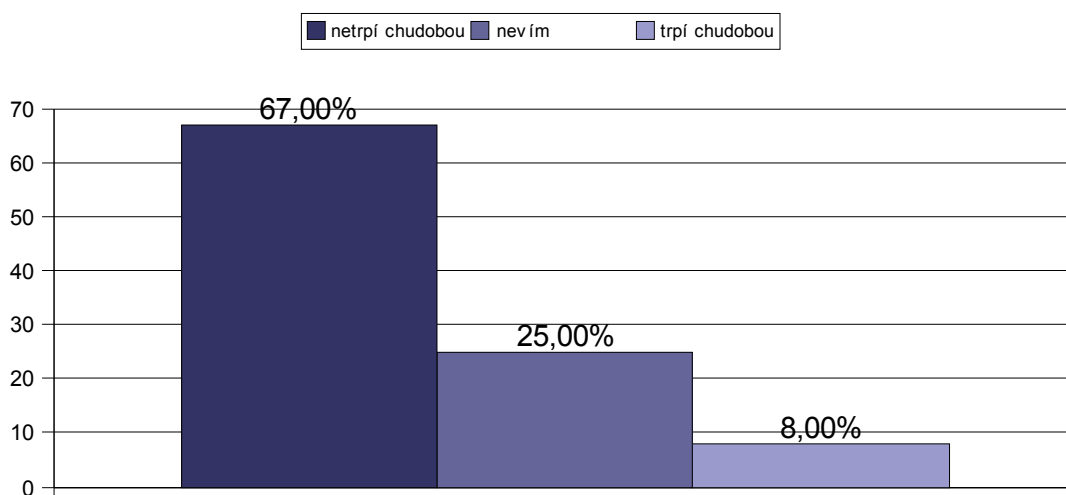
	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost %</i>
málo chápavý	27	45%
málo tolerantní	6	10%
často mrzutý a nesnášenlivý	10	17%
většinou zlostný	3	5%
stále nemocný	11	18%
nepochopení moderní doby	16	27%

Otázka č. 10

10) Myslíte si, že jsou staří lidé většinou chudí?

- ano
- ne
- nevím

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, co si žáci myslí o finanční zabezpečení seniorů. 67% si myslí, že senioři netrpí chudobou, 25% neví a 8% si myslí, že senioři trpí chudobou.

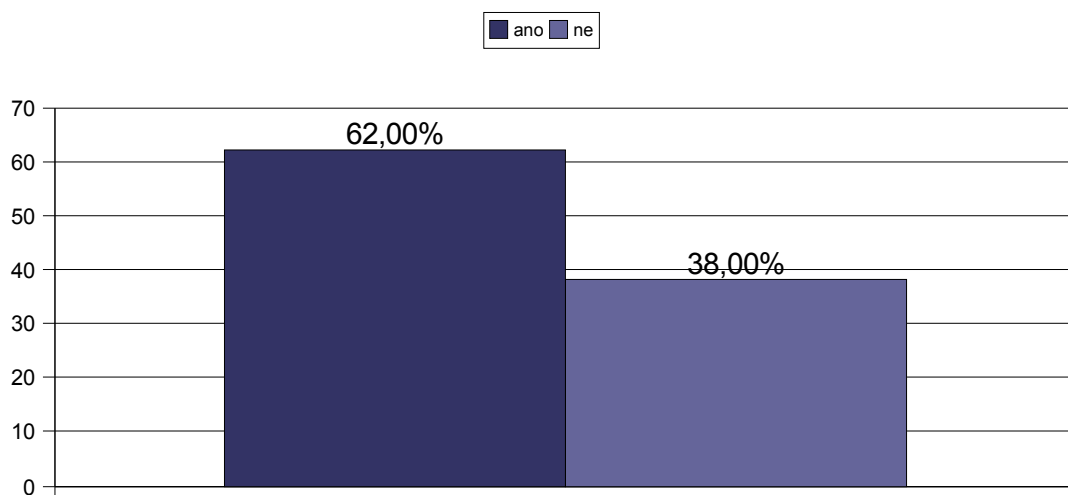
Graf č. 9: Myslíte si, že jsou staří lidé většinou chudí?

Otázky č. 11

11) Myslíte si, že je většina starých lidí osamělých?

- ano
- ne

Pomocí této otázky jsem chtěla zjistit, jestli si žáci myslí, že je stáří provázáno osamělostí. 62% si myslí, že ano a 38% že ne. Z tohoto výsledku vyplívá, že větší část vnímá seniory jako osamělé osoby.

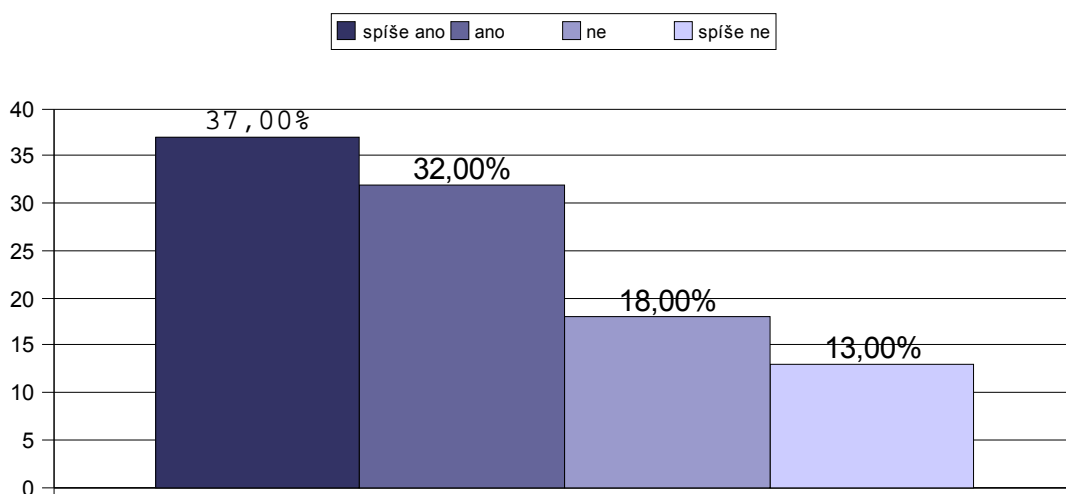
Graf č. 10: Myslíte si, že je většina starých lidí osamělých?

Otázka č. 12

12) Myslíte si, že starý člověk není pohledný?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

V dnešní době je kladen velký důraz na to, jak se kdo obléká a jak kdo vypadá. Ovlivňuje to zejména mladší generace. Proto mě zajímalo, jak budou tito žáci vnímat seniory. 37% žáků vnímá seniory jako spíše nepohledné, 32% jako nepohledné, 18% jako pohledné a 13% jako spíše pohledné.

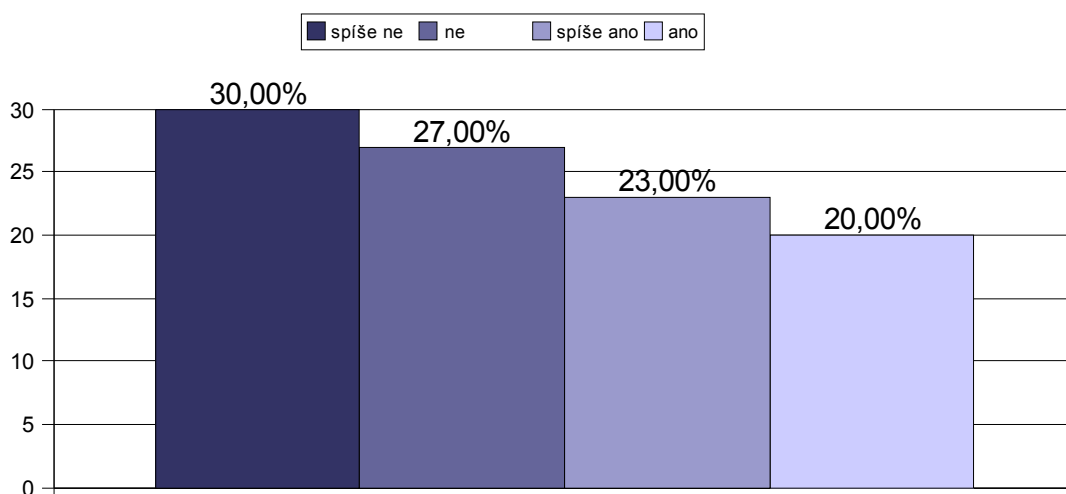
Graf č. 11: Myslíte si, že starý člověk není pohledný?

Otázka č. 13

13) Myslíte si, že senioři mají sexuální potřeby?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

Tato otázka vyvolala největší zájem a musela jsem upřesnit co tím myslím. Dotaz byl položen, jestli tím myslím jenom líbání nebo i něco víc. 30% žáků si myslí, že senioři sexuální potřeby spíše nemají, 27% žáků, že je nemají, 23% žáků, že je spíše mají a 20% že je mají.

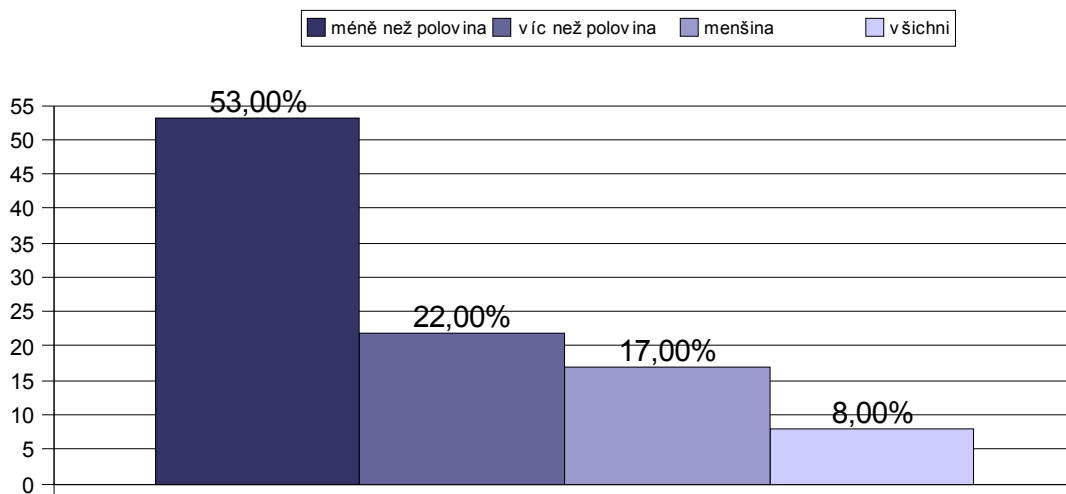
Graf č. 12: Myslíte si, že senioři mají sexuální potřeby?

Otázka č. 14

14) Kolik seniorů podle vás trpí duševní poruchou – demencí?

- všichni
- víc než polovina
- méně než polovina
- menšina

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, zda si žáci myslí, že je stáří příčinou postupné demence u seniorů. 53% žáků si myslí, že demencí trpí méně než polovina seniorů v populaci, 22% žáků si myslí víc než polovinu, 17% žáků si myslí, že demencí trpí menšina seniorů a 8% žáků si myslí, že jí trpí všichni.

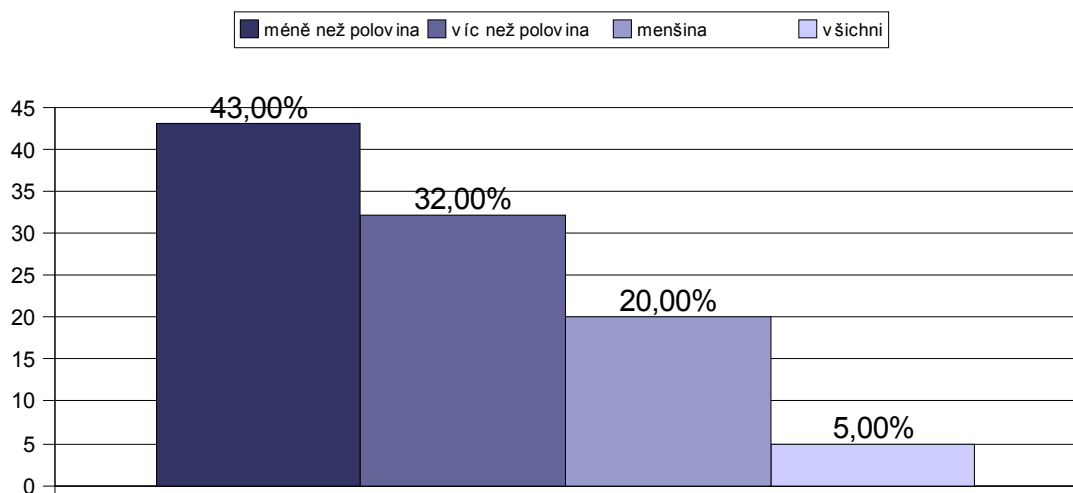
Graf č. 13: Kolik seniorů podle vás trpí duševní poruchou – demencí?

Otázka č. 15

15) Kolik seniorů podle vás, má sníženou rozumovou inteligenci?

- všichni
- víc než polovina
- méně než polovina
- menšina

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, zda si žáci myslí, že je stáří spojeno se snižováním rozumové inteligence. 43% žáků si myslí, že sníženou rozumovou inteligenci má méně než polovina seniorů z celkové populace. 32% žáků si myslí víc než polovina seniorů, 20% žáků si myslí, že menšina seniorů a 5% žáků si myslí, že sníženou inteligenci mají všichni seniori.

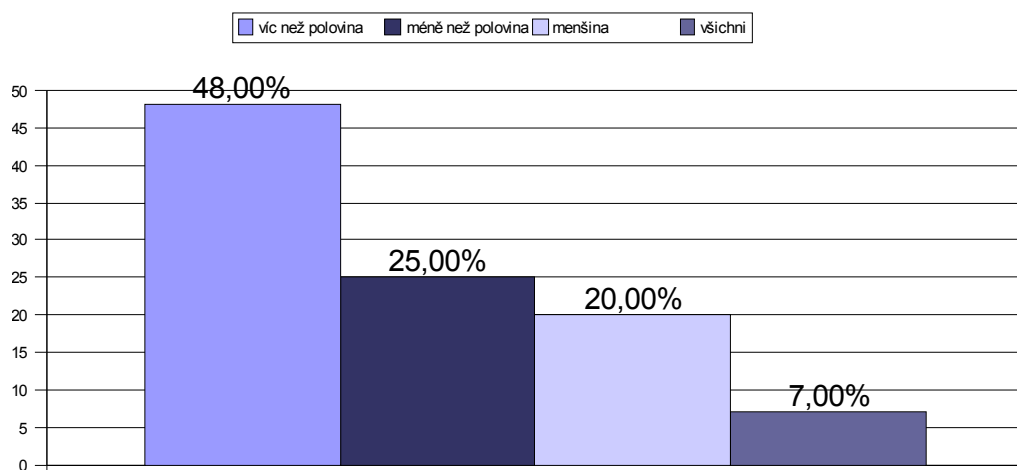

Graf č. 14: Kolik seniorů podle vás, má sníženou rozumovou inteligenci?

Otázka č. 16

16) Kolik seniorů podle vás, je schopno vykonávat dál svou stávající práci po dosažení důchodu?

- všichni
- víc než polovina
- méně než polovina
- menšina

Graf č. 15: Kolik seniorů podle vás je schopných vykonávat dál svou práci po dosažení důchodového věku?

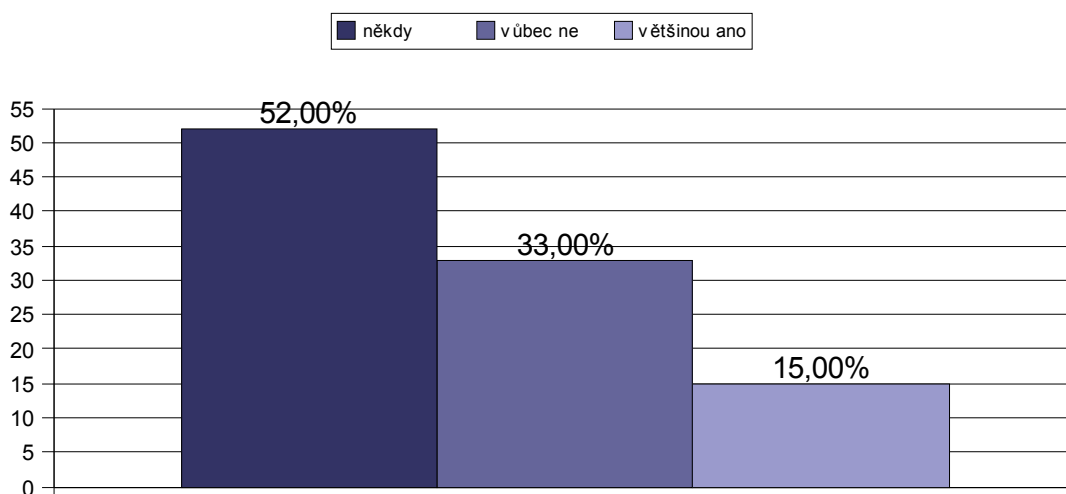
Touto otázkou jsem chtěla zjistit, zda nemají žáci v sobě zafixovaný názor „důchod = neschopnost pracovat“. Mohli zde uplatnit svůj názor a zkušenosti se seniory z jejich okolí, kteří jsou již v důchodě. 48% žáků si myslí, že víc než polovina seniorů je schopna vykonávat dál svou stávající práci i po dosažení důchodového věku. 25 % žáků si myslí méně než polovinu, 20% žáků si myslí, že je toho schopna menšin a 7% žáků si myslí, že jsou toho schopni všichni senioři

Otázka č. 17

17) Dělá vám potíže komunikace se seniory?

- většinou ano
- někdy
- vůbec ne

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, zda mají žáci potíže při komunikaci se seniory. A v doplňující otázce zjistit v čem tyto potíže spočívají. 52% žáků mají při komunikaci se seniory potíže někdy, 33% vůbec ne a 15% většinou ano.

Graf č. 16: Dělá vám potíže komunikace se seniory?

Pokud ano, v čem je komunikace s nimi obtížná?

- jsou pomalí
- opakují pořád totéž
- pořád poučují
- a jiné.....

V otázce měli žáci možnost zaznačit více odpovědí, z tohoto důvodu jsem raději získané výsledky zanesla do tabulky. V tabulce je počet hlasů, které dostala každá odpověď a její procentuální vyjádření. Vyhodnocovaly se odpovědi 40 žáků, kteří uvedli, že mají stále nebo někdy potíže při komunikaci se seniory. 53% žáků má potíže při komunikaci se seniory z důvodů, že je neustále poučují, 28% žáků z jiných důvodů (nechápeou moderní dobu, pomlouvají, pořád se vyptávají, pořád si stěžují atd.). 23% žáků z důvodu, senior neustále opakuje totéž a 15% žáků z důvodu pomalosti seniora při komunikaci.

Tabulka č. 2 Co vám vadí na komunikaci se seniory?

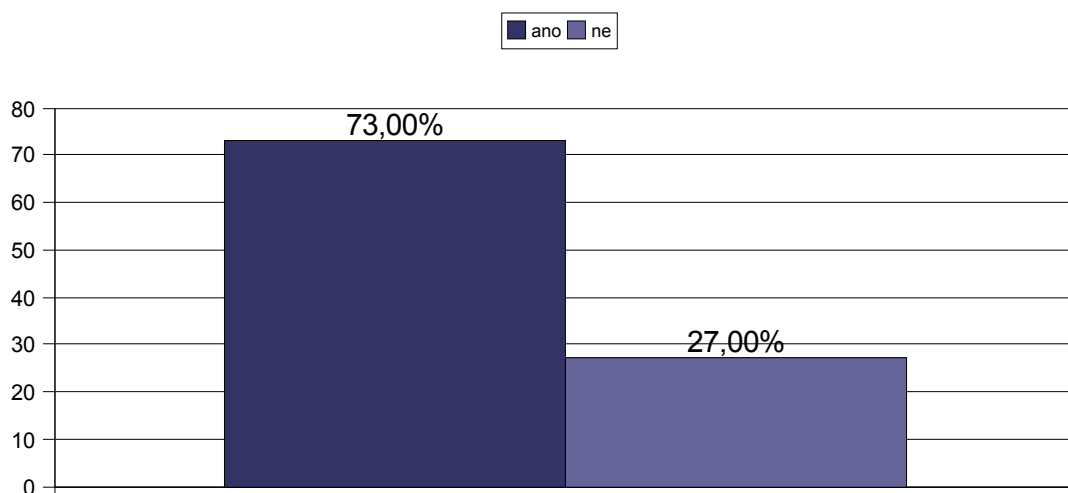
	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost %</i>
jsou pomalí	6	15%
opakují pořád totéž	9	23%
pořád poučují	21	53%
a jiné (nechápeou moderní dobu atd.)	11	28%

Otázka č. 18

18) Je Vám komunikace se seniory příjemná?

- ano
- ne

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, zda je žákům komunikace se seniory příjemná a pokud ne v čem spočívá problém, který jim komunikaci se seniory znepříjemňuje. 73% žáků je komunikace se seniory příjemná a 27% nepříjemná. Doplnující otázka měla přesněji určit, v čem je žákům komunikace se seniory nepříjemná. Odpovědi se shodovaly s předcházejícím grafem, proto jsem je znovu neuváděla.

Graf č. 17: Je Vám komunikace se seniory příjemná?

Pokud ne, v čem je vám nepříjemná?

.....

Odpovědi na tuto otázku se shodovaly s odpověďmi z předchozí otázky.

Otázka č. 19

19) Váš vztah k seniorům ovlivnila nejvíc:

- rodina
- škola
- televize
- a jiné.....

Z této otázky jsem chtěla zjistit názory žáků na to, co si myslí a co je nejvíce ovlivnilo při jejich vytváření vztahu k seniorům. V otázce měli možnost zaznačit více odpovědí, z tohoto důvodu jsem raději získané výsledky zanesla do tabulky. V tabulce je počet hlasů, které dostala každá odpověď a její procentuální vyjádření. K otázce se vyjádřili všichni respondenti. Pro výpočet procentuálního vyjádření výsledků bylo tedy za základ bráno všech 60 respondentů. 78% žáků si myslí, že jejich vztah k seniorům nejvíce ovlivnila rodina, 28% žáků si myslí, že škola, 12% žáků si myslí, že televize a 7% uvedlo jiné vlivy př. okolí, kostel, zkušenost a rádio.

Tabulka č. 3 Váš vztah k seniorům nejvíce ovlivnila?

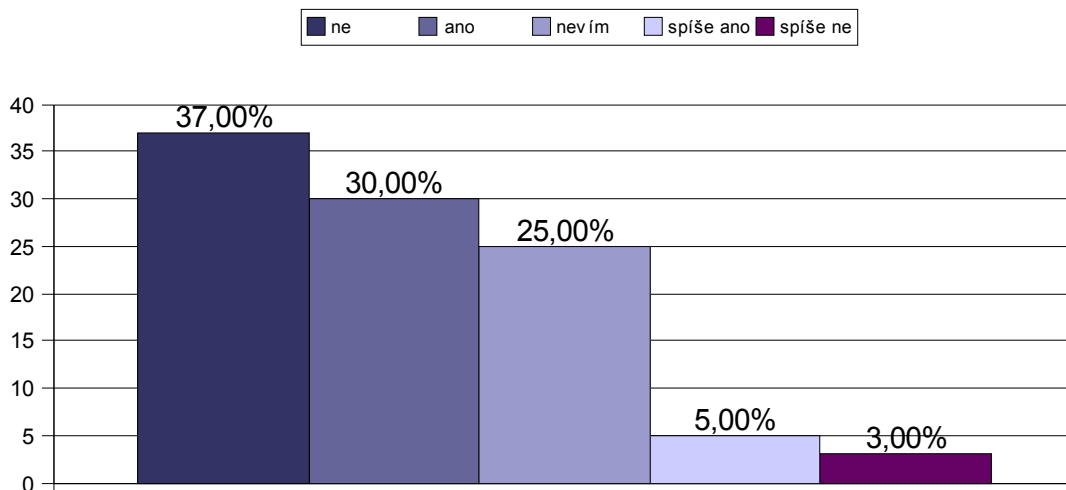
	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost %</i>
rodina	47	78%
škola	17	28%
televize	7	12%
a jiné (okolí, kostel, zkušenosti, rádio)	4	7%

Otázka č. 20

20) Myslíte si, že společnost seniory v něčem omezuje?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne
- nevím

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, zda si jsou žáci vědomi nějaké diskriminace vůči seniorům. 37% žáků odpovědělo, že u nás senioři diskriminováni nejsou, 30% žáků odpovědělo, že jsou u nás senioři diskriminováni. 25% žáků se vyjádřilo k otázce, tak že neví, 5% žáků si myslí, že spíše ano a 3% žáků, že spíše ne.

Graf č. 18: Myslíte si, že společnost seniory v něčem omezuje?

4.2 Dotazník pro seniory

Jako respondenty pro tento dotazník jsem si vybrala pacienty krajské nemocnice a obyvatele penzionu. Všichni respondenti byli starší nad 65 let. Celkem jsem rozdala 60 dotazníků, z nichž mi šestnáct vyplnili pacienti, kterým jsem nabídla, že jim dotazníky ponechám a vrátím se pro ně později a nebo zůstanu a pomohu jim dotazník vyplnit. Všichni pacienti si vybrali druhou variantu, což mi umožnilo zjistit, jaký názor mají na danou problematiku a zda je zaujala. Zjistila jsem, že všichni pacienti popírají, že by oni sami měli s tímto problémy, ale připustili, že o těchto problémech vědí, ale že se stali jiným seniorům. Jako nejčastější příklad mi uváděli drzé chování mládeže, ale většina také uvedla, že toto chování je charakteristické jen pro pár určitých jedinců a že s většinou mladých lidí vychází dobře. Myslím si, že jsem tímto způsobem usnadnila pacientům vyplnění dotazníku, ale částečně jsem ovlivnila objektivitu dotazníku.

Zbytek dotazníků jsem osobně rozdala v penzionu pro seniory, vrátilo se mi 34 dotazníků. V těchto dotaznících byli někteří respondenti již více otevření a připustili, že se setkali projevy ageismu, které byly vztaženy přímo na jejich osobu. Celkový počet získaných dotazníků tedy činil 50 dotazníků. Někteří senioři, ale neodpověděli na všechny otázky. U těchto otázek je uvedeno kolik seniorů na ně odpovědělo a z tohoto základu je pak vypočteno procentuální vyjádření do grafu.

U otázek, u nichž měl senior možnost vybrat si více možností, nebylo možné tyto výsledky zanást do grafu, proto jsou zaneseny do tabulek.

Otázka č. 1

1) Jste

- muž
- žena

Mezi respondenty bylo 43 žen, což je 86% a 7 mužů, což je 14%.

Otázka č. 2

2) Nejvyšší dosažené vzdělání:

- základní
- středoškolské
- vysokoškolské
- a jiné.....

Účelem této otázky bylo zjistit nejvyšší dosažené vzdělání seniorů. 48% seniorů má nejvyšší dosažené vzdělání středoškolské, 40% základní, 8% vysokoškolské, 4% má jiný typ nejvyššího vzdělání.

Otázka č. 3

3) Váš věk

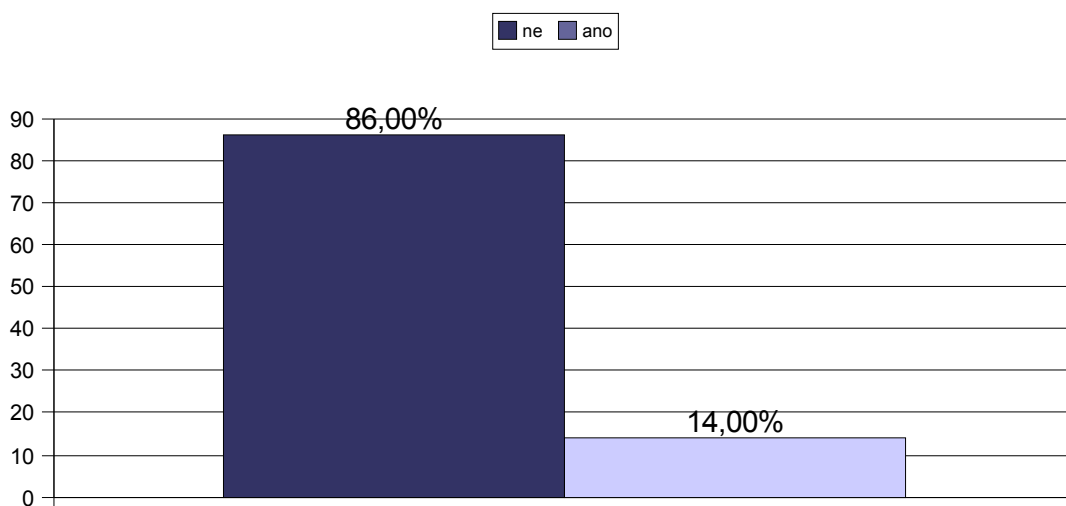
Průměrný věk respondentů činil 74 let.

Otázka č. 4

4) Ignoroval vás nebo nebral vážně někdo pro to, že jste starý(á)?

- ano
- ne

Pomocí této otázky jsem chtěla zjistit, zda se senioři setkali s tím, že by je někdo ignoroval či nebral vážně kvůli jejich stáří. Zjistila jsem, že 86% seniorů se s něčím podobným nesetkalo a 14% ano.

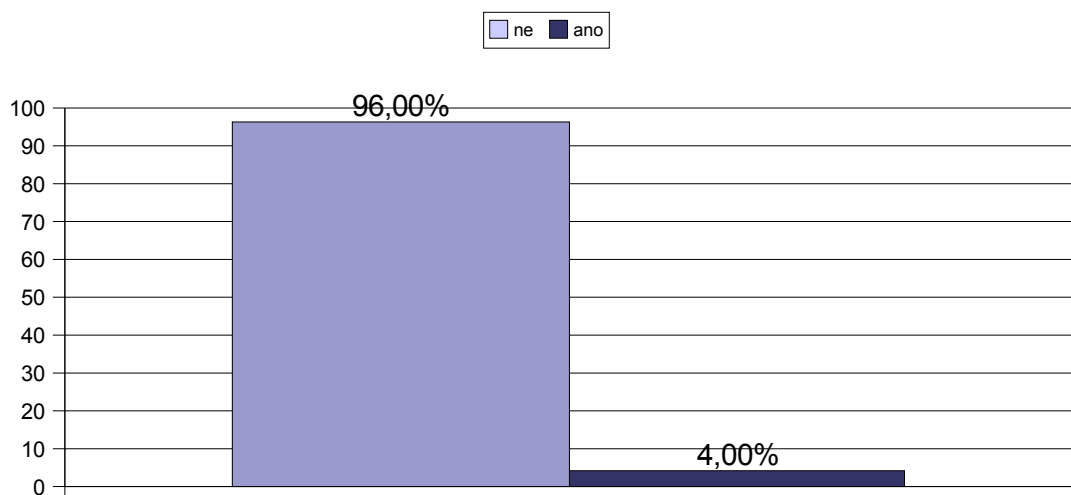
Graf č. 19: Ignoroval vás nebo nebral vážně někdo pro to, že jste starý(á)?

Otázka č. 5

5) Odmítli vám půjčku, protože jste starý(á)?

- ano
- ne

Pomocí této otázky jsem chtěla zjistit, zda se senioři setkali s tím, že by jim byla odmítnuta půjčka kvůli jejich věku. Zjistila jsem, že 96% seniorů se s něčím podobným nesetkalo a 4% seniorů byla z tohoto důvodu půjčka zamítnuta.

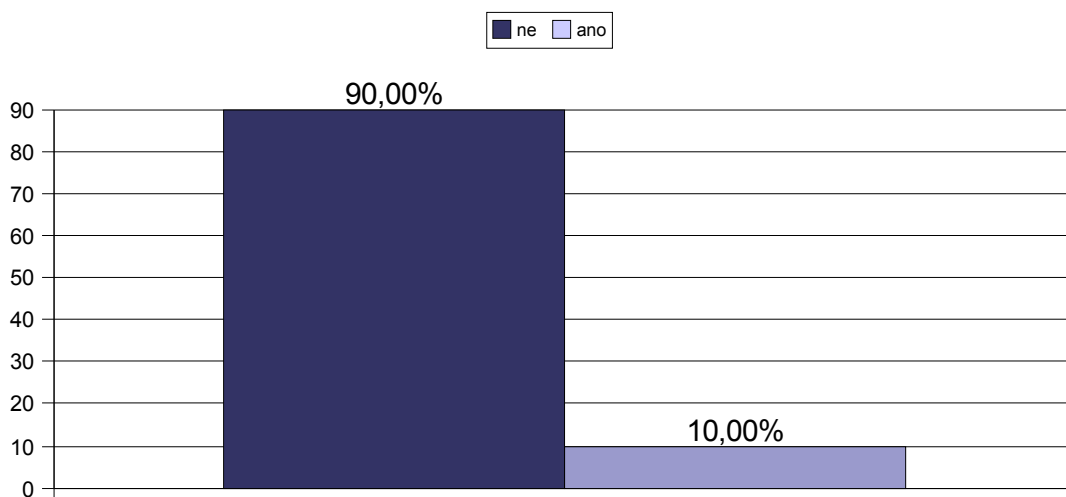
Graf č. 20: Odmítli vám půjčku, protože jste starý(á)?

Otázka č. 6

6) Oslovoval vás někdo hanlivým způsobem, protože jste starý(á)?

- ano
- ne

Pomocí této otázky jsem chtěla zjistit, zda se senioři setkali s tím, že by je někdo oslovoval hanlivým způsobem kvůli jejich stáří. Zjistila jsem, že 90% seniorů se něco podobného nestalo a 10% seniorů ano.

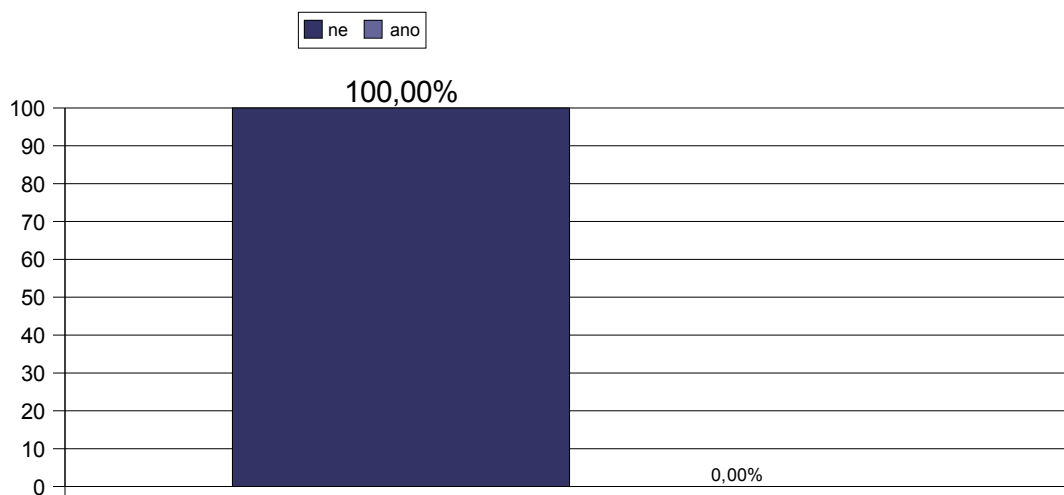
Graf č. 21: Oslovoval vás někdo hanlivým způsobem, protože jste starý(á)?

Otázka č. 7

7) Byl (a) jste někdy napaden(a), protože jste starý(á)?

- ano
- ne

Pomocí této otázky jsem chtěla zjistit, zda se senioři setkali s tím, že by je někdo napadl kvůli tomu, že jsou stáří. Zjistila jsem, že tuto zkušenost našťestí nemá žádný z respondentů.

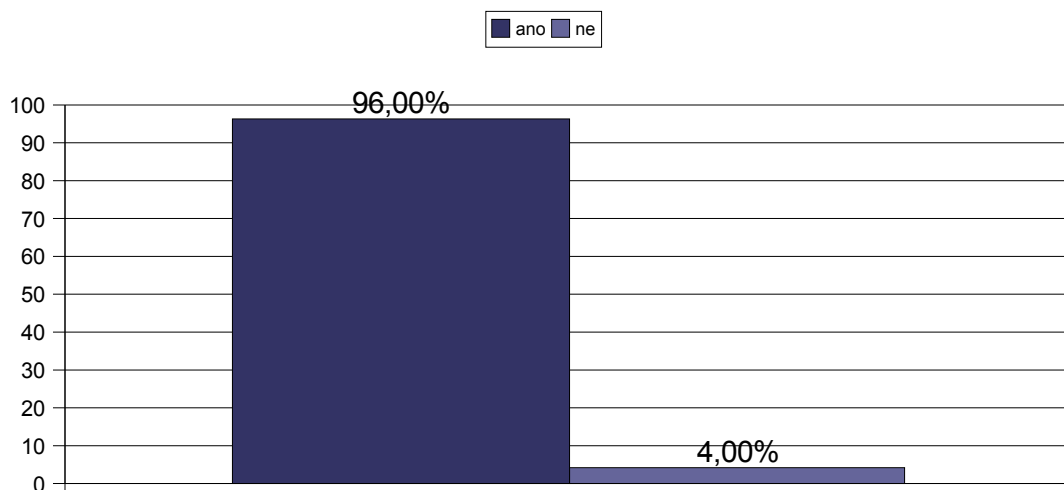
Graf č. 22: Byl (a) jste někdy napaden (a), protože jste starý(á)?

Otázka č. 8

8) Vadí vám, když někdo zesměšňuje stáří?

- ano
- ne

Pomocí této otázky jsem chtěla zjistit, zda se senioři vadí, když někdo zesměšňuje stáří. Zjistila jsem, že 96% seniorů vadí, pokud někdo stáří zesměšňuje a 4% to nevadí. Tato otázka patřila k těm mála, nad kterými se senioři dlouho nerozmýšleli. Z tohoto způsobu odpovědí a počtu kladných odpovědí, je jasné, že senioři stáří považují za něco, co by se nemělo zesměšňovat.

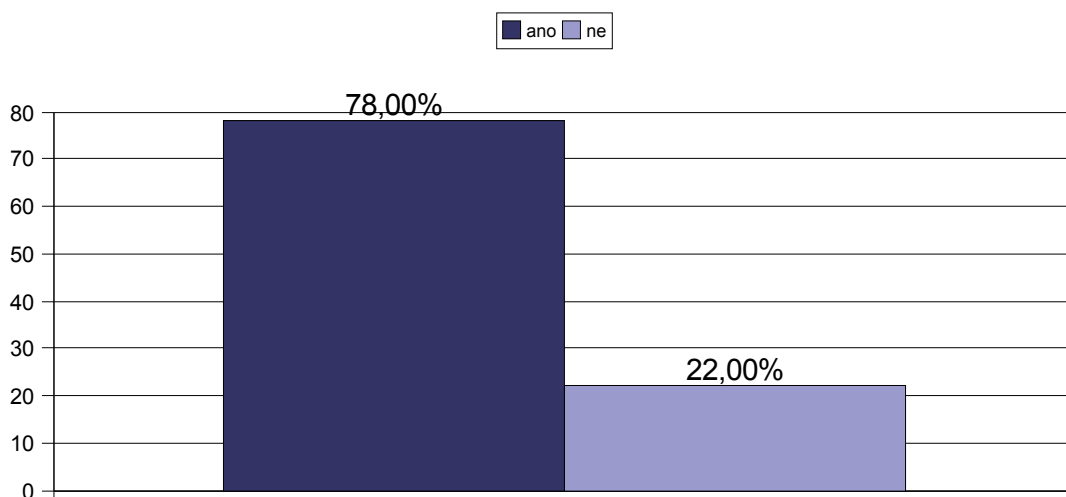
Graf č. 23: Vadí vám, když někdo zesměšňuje stáří?

Otázka č. 9

9) Myslíte si, že jsou senioři znevýhodňováni při pracovním zařazení?

- ano
- ne

Pomocí této otázky jsem chtěla zjistit, zda si senioři myslí či se setkali s tím, že by byl někdo znevýhodňován při pracovním zařazení kvůli svému věku. Zjistila jsem, že 78% seniorů si myslí, že ano a 22% seniorů, že ne.

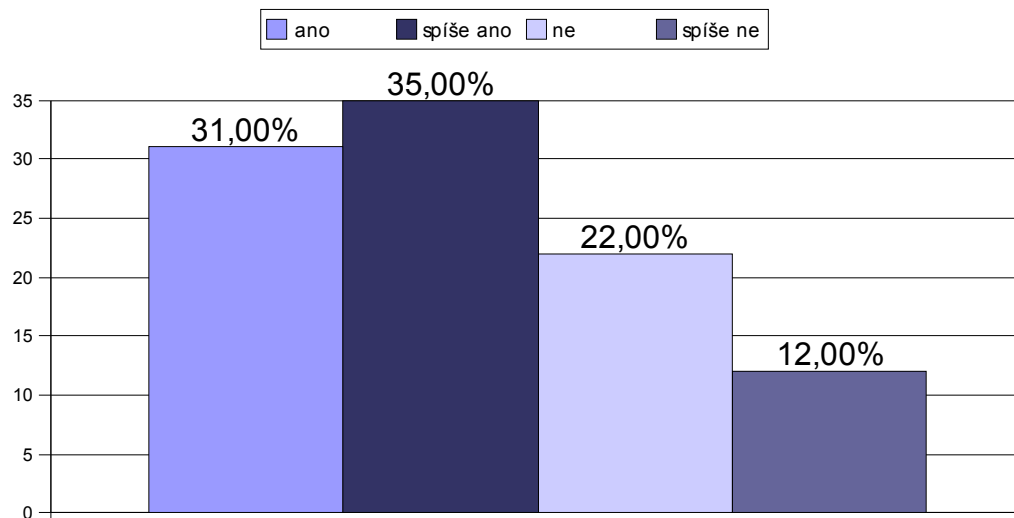
Graf č. 24: Myslíte si, že jsou senioři znevýhodňováni při pracovním zařazení?

Otázka č. 10

10) Myslíte si, že jsou v televizním programu dostatečně zastoupeny pořady pro seniory?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

Pomocí této otázky jsem chtěla zjistit, zda se senioři myslí, že jsou v televizním programu dostatečně zastoupeny pořady určené pro ně. Zjistila jsem, že 35% seniorů si myslí, že spíše ano, 31% si myslí, že ano, 22% že ne a 12% že spíše ne. Na tuto otázku mi neodpověděl jeden ze seniorů, proto je základem pro výpočet procentuálního vyjádření 49 seniorů.

Graf č. 25: Kolik seniorů podle vás je schopných vykonávat dál svou práci po dosažení důchodového věku?

Otázka č. 11

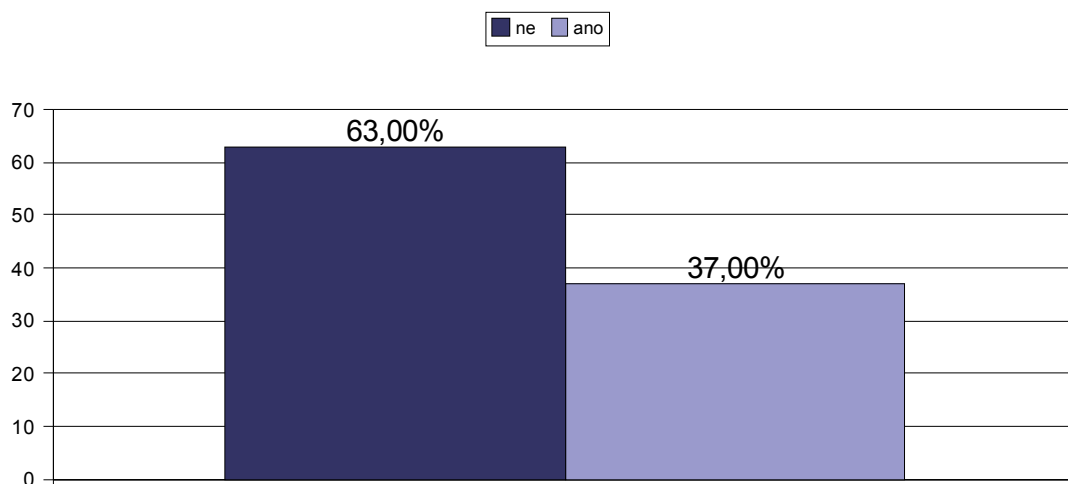
11) Myslíte si, že mají senioři obtíže při obstarávání zboží pro jejich potřeby

(př. oblečení, obuv a jiné)?

- ano
- ne

Pomocí této otázky jsem chtěla zjistit, zda mají senioři obtíže při obstarávání zboží pro jejich potřeby jako oblečení, obuv a jiné zboží. Součástí této otázky je podotázka, jež je určena seniorům, kteří mají problémy při obstarávání tohoto zboží. Senioři v ní vyjádřili svůj názor na to, proč na tento problém naráží.

Zjistila jsem tedy, že 63% seniorů nemá potíže při obstarávání zboží na sebe a 37% ano. Na tuto otázku mi neodpověděl jeden ze seniorů, proto je základem pro výpočet procentuálního vyjádření 49 seniorů.

Graf č. 26: Myslíte si, že mají senioři obtíže při obstarávání zboží pro jejich potřeby (př. oblečení, obuv a jiné)?

Pokud ano, proč si myslíte, že to tak je?

- málo prodejen
- nedostatečná informovanost o místech těchto prodejen
- málo firem zaměřených na výrobky pro seniory
- a jiné.....

Tato podotázka byla určena pro seniory, kteří mívají obtíže při obstarávání zboží pro svou potřebu například oblečení, obuv a další. Seniorů bylo celkem 18 a měli zde vyjádřit svůj názor na to, proč na tento problém naráží. 72% si myslí, že je málo firem zaměřených na výrobky pro seniory, 22% uvádí jiné příčiny málo peněz, předražené zboží, nedostatečný výběr velikostí a nedostupnost z důvodu omezené pohyblivosti. 17% si myslí, že je nedostatečná informovanost o těchto prodejnách a 6% si myslí, že je nedostatek prodejen.

Tabulka č. 4 Proč si myslíte, že mají senioři potíže při obstarávání zboží pro svou potřebu?

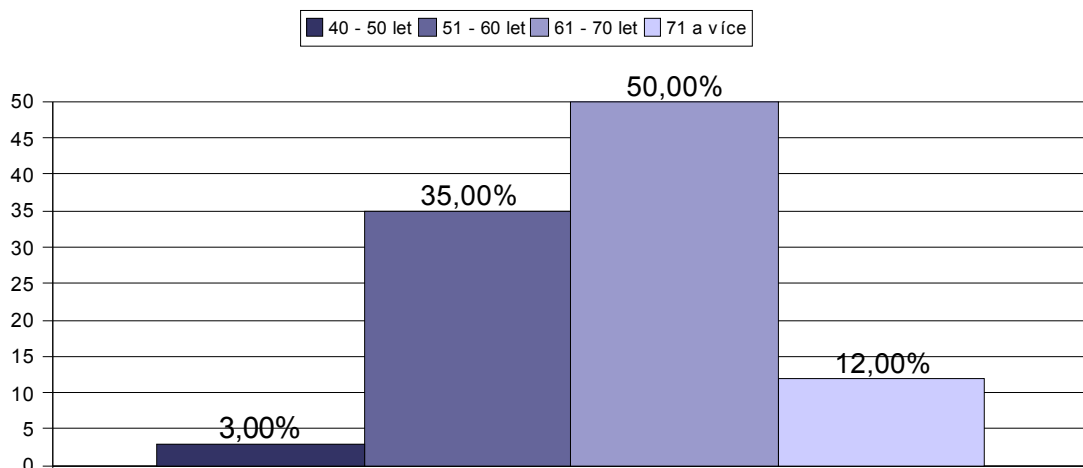
	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
málo prodejen	1	6%
nedostatečná informovanost o těchto prodejnách	3	17%
málo firem zaměřených na výrobky pro seniory	13	72%
a jiné (málo peněz, drahé, nedostatečný výběr velikostí, nedostupnost z důvodu omezené pohyblivosti seniora)	4	22%

Otázka č. 12

12) Myslím si, že jsou senioři znevýhodněni v politickém životě díky představě, že jsou nepružní a konzervativní ve svém myšlení?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

Pomocí této otázky jsem chtěla zjistit, zda se senioři myslí, že jsou senioři znevýhodňováni v politickém životě díky představě, že jsou nepružní a konzervativní ve svém myšlení. Zjistila jsem, že 34% seniorů si myslí, že spíše ano, 28% si myslí, že ne, 23% že spíše ne a 15% že ano. Na tuto otázku mi neodpověděli tři senioři, proto je základem pro výpočet procentuálního vyjádření 47 seniorů.

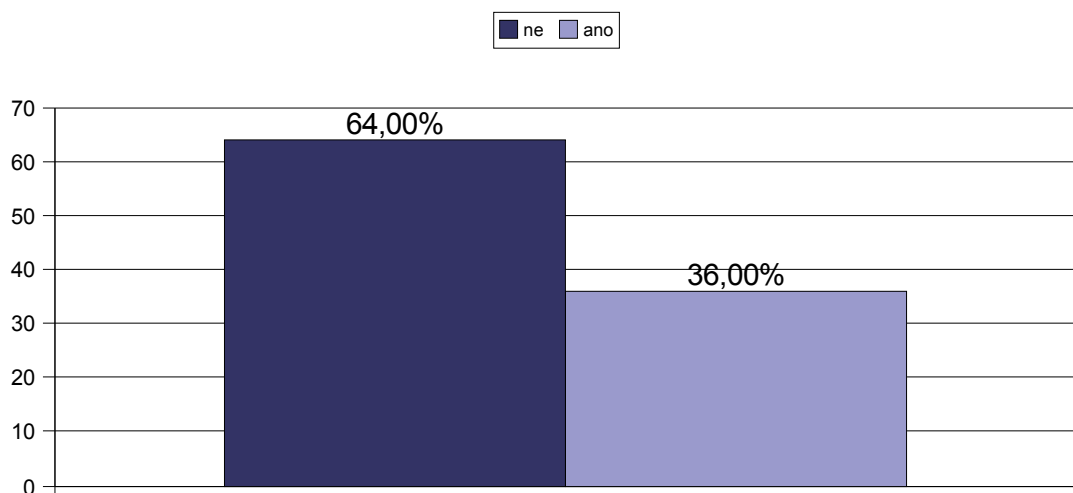
Graf č. 27: Myslím si, že jsou senioři znevýhodněni v politickém životě díky představě, že jsou nepružní a konzervativní ve svém myšlení?

Otázka č. 13

13) Označil(a) byste znevýhodňování seniorů za diskriminaci ve společnosti?

- ano
- ne

Pomocí této otázky jsem chtěla zjistit, zda by senioři své znevýhodňování ve společnosti označili za diskriminaci. Zjistila jsem, že 64% seniorů by je za diskriminaci neoznačilo a 36% ano. Na tuto otázku mi neodpověděli tři senioři, proto je základem pro výpočet procentuálního vyjádření 47 seniorů.

Graf č. 28: Označil(a) byste znevýhodňování seniorů za diskriminaci ve společnosti?

Otázka č. 14

14) Pokud toto znevýhodňování seniorů nepovažuje za diskriminaci, jak byste jej

označil(a) jinak za:

- nevhodné
- neslušné
- sprosté
- a jiné.....

V předchozí otázce jsem se seniorů ptala, zda by označili znevýhodňování seniorů ve společnosti za diskriminaci, většina na tuto otázku odpověděla, že ne. Celkem takto odpovědělo 30 seniorů, které беру jako základ pro tuto otázku. Slovo diskriminace jim zřejmě připadalo příliš „silné“, předpokládala jsem to, proto jsem vytvořila tuto druhou otázku, abych jim dala možnost přiřadit tomuto znevýhodňujícímu chování a jednání vlastní pojmenování. Měli možnost vybrat si více odpovědí. Zjistila jsem, že 57% by jej označilo za nevhodné, 50% za neslušné, 17% za sprosté a 10% zvolilo jiné pojmenování jako netaktní, netolerantní a lhostejné.

Tabulka č. 5 Pokud toto znevýhodňování seniorů nepovažuje za diskriminaci, jak byste jej označil(a) jinak.

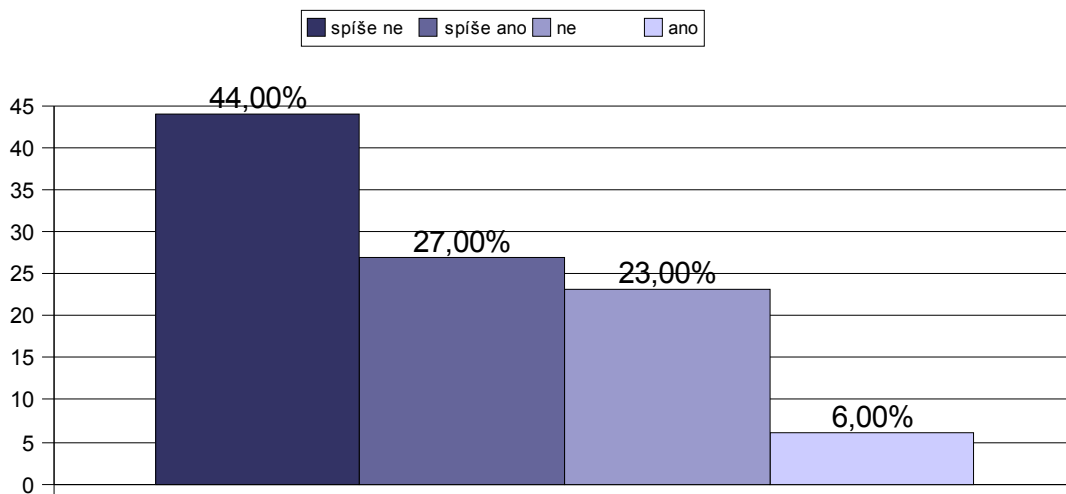
	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i> %
nevhodné	17	57%
neslušné	15	50%
sprosté	5	17%
netaktní, netolerantní, lhostejné	3	10%

Otázka č. 15

15) Myslíte si, že se většina lidí chová k seniorům tak, jak je uvedeno v otázce č. 4 až 9?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

Pomocí této otázky jsem chtěla zjistit, zda se senioři domnívají, že se většina lidí chová k seniorům tak nevhodně, jak bylo uvedeno v otázkách číslo čtyři až devět. Zjistila jsem, že 44% seniorů si myslí, že spíše ne, 27% že spíše ano, 23% že ne a 6% že ano. Na tuto otázku mi neodpověděli dva senioři, proto je základem pro výpočet procentuálního vyjádření 48 seniorů

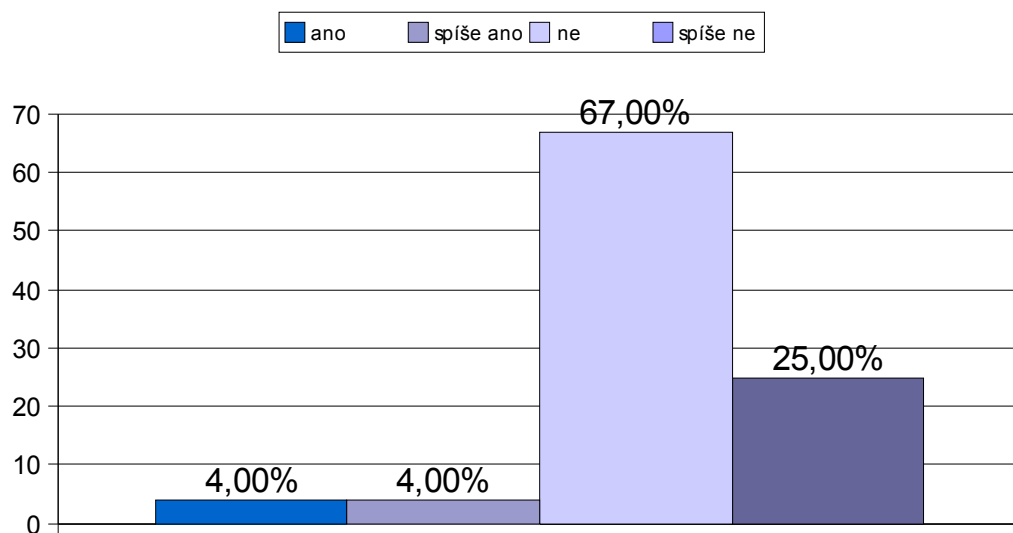
Graf č. 29: Myslíte si, že se většina lidí chová k seniorům diskriminujícím způsobem?

Otázka č. 16

16) Myslíte si, že se takto lidé chovali vždy?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

Pomocí této otázky jsem chtěla zjistit, zda se senioři myslí, že se lidé vůči starším lidem chovali dříve jinak. Zjistila jsem, že 67% seniorů si myslí, že ne. 25% si myslí, že spíše ne. 4% že ano a 4% že spíše ano. Na tuto otázku mi dva senioři neodpověděli, proto je základem pro výpočet procentuálního vyjádření 48 seniorů.

Graf č. 30: Myslíte si, že se takto lidé chovali k seniorům vždycky?

Otázka č. 17

17) Co si myslíte, že je hlavní důvodem jejich chování:

- nevhodná výchova
- dřívější špatná zkušenost se seniorem
- a jiné.....

Pomocí této otázky jsem chtěla zjistit, co si senioři myslí, že je příčinou nevhodného chování u některých lidí vůči seniorům. Měli možnost vybrat si více odpovědí, z tohoto důvodu nebylo možné výsledky zaneset do grafu, proto jsou zaneseny v tabulce. Zjistila jsem, že 92% seniorů si myslí, že příčinou tohoto chování je nevhodná výchova, 15% si myslí, že chování lidí ovlivňuje dnešní doba, přetíženost prací, společnost, špatné příklady chování, ekonomická, sociální, bytová problematika, 13% si myslí, že chování lidí ovlivnila dřívější negativní zkušenost se seniorem. Na tuto otázku mi neodpověděli dva senioři, proto je základem pro výpočet procentuálního vyjádření 48 seniorů

Tabulka č. 6 Co si myslíte, že je důvodem nevhodného chování lidí vůči seniorům?

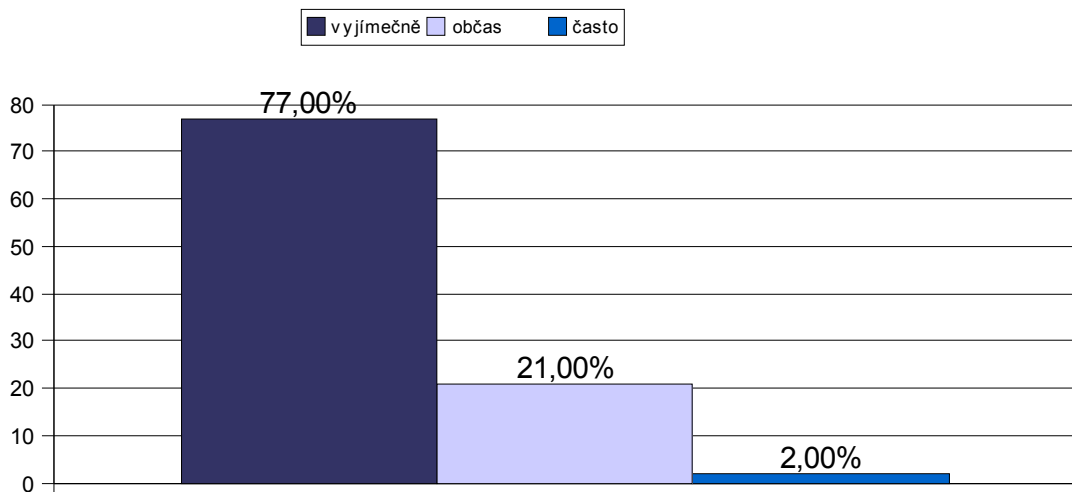
	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i> %
nevhodná výchova	44	92%
dřívější špatná zkušenost	6	13%
a jiné (vliv dnešní doby, přetíženost prací, společnost, špatné příklady chování, ekonomická, sociální, bytová problematika)	7	15%

Otázka č. 18

18) Myslíte si, že toto chování zasahuje do vašeho života:

- neustále
- často
- občas
- jen výjimečně

Pomocí této otázky jsem chtěla zjistit, nakolik si seniori myslí, že tato problematika zasahuje do jejich života. Zjistila jsem, že 77% seniorů uvádí, že do jejich života zasahuje jen výjimečně, u 21% seniorů jen občas, u 2% často. Žádný ze seniorů nevedl, že by s touto problematikou měl obtíže neustále. Na tuto otázku mi neodpověděli dva seniori, proto je základem pro výpočet procentuálního vyjádření 48 seniorů.

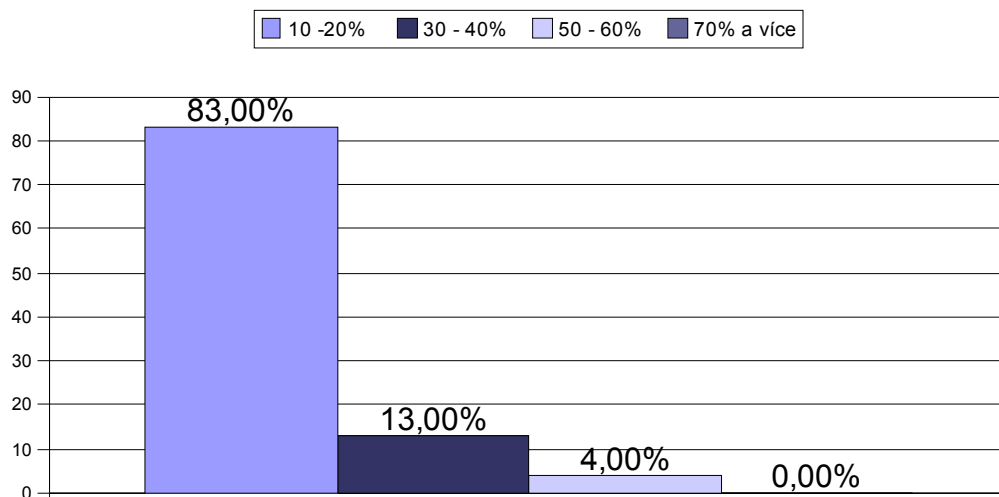
Graf č. 31: Jak často zasahuje diskriminující chování do vašeho života?

Otázka č. 19

19) Kdyby se takto společnost vůči vám nechovala, myslíte si, že by se váš život zlepšil o:

- 10 – 20%
- 30 – 40%
- 50 – 60%
- 70 – a více

Pomocí této otázky jsem chtěla zjistit, o kolik si myslí senioři, že by se jejich život zlepšil, kdyby tato problematika vymizela. Zjistila jsem, že 83% seniorů si myslí, že by se jejich život zlepšil o 10 – 20%, 13% seniorů si myslí, že by se zlepšil o 20 – 40% a 4% si myslí, že by se zlepšil o 50 – 60%. 70 a více procent nezvolil žádný ze seniorů. Na tuto otázku mi neodpověděli dva senioři, proto je základem pro výpočet procentuálního vyjádření 48 seniorů

Graf č. 32: Kdyby se k vám společnost nechovala diskriminujícím způsobem, o kolik by se zlepšil váš život?

4.3 Vyhodnocení cílů a hypotéz

4.3.1 Cíle

1. Chci zjistit, které faktory nejčastěji ovlivňují postoj mladých respondentů na seniory.

Po zhodnocení dotazníků jsem zjistila, že podstatnou měrou se na postoji mladých respondentů popisují osobní zkušenosti se seniory. Co mě ale překvapilo, bylo to, že větší vliv na jejich postoj měla pozitivní zkušenost než negativní. Pomocí jedné z otázek jsem také zjistila, co si sami respondenti myslí, že nejvíce ovlivnilo jejich postoj k seniorům. Na prvním místě uvedli vliv rodiny a školy.

Chtěla jsem zjistit také názor seniorů. V dotazníku jsem jim položila otázku, co je podle jejich názoru příčinou diskriminujícího chování některých lidí vůči seniorům. Na prvním místě byla nevhodná výchova a negativní zkušenost se seniorem.

2. Nakolik je ageismus ve zkoumaném prostředí rozšířen.

Z výsledků dotazníku určeného pro seniory jsem zjistila, že s danou problematikou setkávají jen zřídka. V odpovědích na otázky byly ale velké odchylky. V otázkách přímo určených na odpověď respondenta z vlastní zkušenosti bylo vždy malé procento respondentů se zkušeností s diskriminací. Naopak pokud byla otázka položena obecně, vzrostlo počet odpovědí potvrzujících diskriminaci. Myslím si, že část respondentů nepřiznala svou zkušenost s diskriminací, protože se za ni styděla. Podle výsledků dotazníku seniorů je ageismus jen ojedinělý problémem v jejich životě.

Z odpovědí žáků jsem zjistila, že zastávají některé předsudky vůči seniorům. Dotazník žáků však vypovídá o tom, že pět z deseti předsudků zastává většina z nich. Nejčastější z nich jsem uvedla v další hypotéze.

3. Chci zjistit, zda mladí lidé vnímají v naší společnosti projevy ageismu.

Některé otázky v dotazníku měli ověřit, které předsudky mají žáci vůči seniorům. Potvrdily se předsudky o osamělosti seniorů, že nemají sexuální potřeby, že nejsou pohlední, že většina trpí demencí a má sníženou rozumovou inteligenci. Zejména poslední dva předsudky byly výrazně potvrzeny, ostatní předsudky zastávalo vždy okolo 60% respondentů. V jedné otázce jsem se zeptala, zda si myslí, že společnost seniory v něčem omezuje. 25% respondentů nevědělo, 30% si myslí, že ano,

5% že asi ano, 37% že ne, 3% že asi ne. Z tohoto výsledku je jasné, že si diskriminaci seniorů uvědomuje jen malá část respondentů.

4.3.2 Hypotézy

1. Domnívám se, že projevy ageismu ovlivňují kvalitu života seniorů.

Pro ověření hypotézy jsem použila výsledky z otázek, které zjišťují, zda se respondenti setkali s projevy ageismu a jak často. V jedné otázce se senioři měli přímo vyjádřit k tomu, o kolik by se jejich život zlepšil, pokud by se k nim společnost přestala chovat diskriminujícím způsobem. Z výsledků vyšlo najevo, že by to jejich život zlepšilo jen o minimum. Nepovažují tedy tento problém za něco, co by zásadně ovlivňovalo kvalitu jejich života. Tato hypotéza se mi nepotvrdila.

2. Domnívám se, že většina seniorů se běžně setkává s projevy věkové diskriminace a nepovažuje toto chování za diskriminující.

Pro ověření první části hypotézy jsem vytvořila několik otázek. V otázkách jsem se ptala, zda se senioři setkali s konkrétním projevem ageismu a v jedné z nich, jak často na tento problém narážejí. Podle výsledků s nimi má zkušenost jen minimum respondentů, ale jen v otázkách, které byly zaměřené konkrétně na jejich osobu. V otázkách, jež byly brány obecně, velmi znatelně vzrostlo procento odpovědí potvrzující tyto projevy. Z tohoto usuzuji, že s touto problematikou mělo zkušenosti více respondentů, ale v dotaznících je nepřiznali.

Pro ověření druhé části hypotézy jsem vytvořila dvě otázky. V první jsem se ptala, zda by senioři své znevýhodňování ve společnosti označili za diskriminaci. Přesto že větší část respondentů odpověděla, že ne, nebyl jejich počet takový, jak jsem očekávala. Předpokládala jsem, že jich bude mnohem více. Druhá otázka byla určena pro ty respondenty, kteří by označení diskriminace nepoužili. Dala jsem jim možnost, aby toto znevýhodňování označili vlastními slovy. Nejčastěji senioři používali označení jako nevhodné a neslušné. Z tohoto vyvozují, že jim označení diskriminace připadalo příliš silné. První část této hypotézy se mi nepotvrdila, senioři se běžně nesetkávají s projevy ageismu. Druhá část hypotézy se naopak potvrdila, většina seniorů nepovažuje projevy ageismu za diskriminaci.

3. Domnívám se, že většina mladých respondentů s negativním postojem k seniorům si svůj názor vytvořila na základě špatné zkušenosti při kontaktu s nimi.

Tuto hypotézu jsem ověřovala pomocí filtrační otázky, kterou jsem se respondentů ptala, zda mají nějakou závažnou negativní zkušenost se seniorem. Získala jsem tak skupinu žádaných respondentů. Z 60 respondentů jich mělo 26 negativní zkušenost se seniorem. Pro ně byla určena další otázka. V níž jsem se zeptala, zda tato zkušenost ovlivnila jejich postoj k seniorům. Většina vypověděla, že to na jejich postoj k seniorům vliv nemělo. Tato hypotéza se mi tedy nepotvrdila.

4. Předpokládám, že většina mladých respondentů s negativním postojem k seniorům si vytvořila tento postoj z nedostatku možností být v kontaktu se seniorem.

Pro ověření hypotézy jsem použila otázky, pomocí kterých jsem zjistila, kolik respondentů žije ve společné domácnosti se seniorem. Další otázky zjišťovaly, jak často jsou s nimi v kontaktu v běžném životě. Zjistila jsem, že většina respondentů s tímto postojem nežije ve společné domácnosti se seniorem a polovina z nich se dostává do kontaktu se seniorem jen málo kdy. Z těchto výsledků je patrné opodstatnění a potvrzení této hypotézy. Tato hypotéza se mi tedy potvrdila.

ZÁVĚR

Ageismus je pojem, který ve zkratce můžeme definovat jako diskriminace na základě věku. S jeho projevy se valná většina lidí již setkala. A to ať už v roli člověka, vůči kterému byl tento projev namířen nebo byl svědkem tohoto projevu či dokonce jeho původcem.

Z tohoto důvodu jsem se ve své bakalářské práci zabývala právě tímto problémem. Za pomoci dotazníků jsem získala cenné informace jak od seniorů, tak od žáků v pubertě. Chtěla jsem sice doplnit informace z dotazníků o další, které bych získala i rozhovorem s respondenty, ale to se mi nepodařilo. U žáků si myslím, že byl důvod ten, že nechtěli na toto téma diskutovat před učiteli a asi by potřebovali víc času na rozmyšlenou. Přesto si myslím, že je toto téma alespoň částečně zaujalo, neboť si na vyplnění dotazníku dali záležet. Zjistila jsem, že většina z nich má k seniorům pěkný vztah. Přesto značná část z nich ve svých názorech má předsudky o seniorech. Zejména se potvrdily předsudky o osamělosti seniorů, že nemají sexuální potřeby, že nejsou pohlední, že většina trpí demencí a má sníženou rozumovou inteligenci.

Z dotazníků, který byly určen pro seniory, jsem zjistila, že jen menší část z nich připustila osobní zkušenost s diskriminací. Naopak u obecných otázek se znatelně navýšil počet respondentů, kteří projevy diskriminace potvrdili. Byly to otázky zabývající se znevýhodňováním seniorů v pracovním zařazení, v politickém životě kvůli nepružnosti a konservativnosti v myšlení a další. Z toho jsem usoudila, že část respondentů popřela svou osobní zkušenost s diskriminací.

Problematika ageismu má celospolečenský rozměr a s globálním stárnutím populace bude zřetelnější. Příčiny nárůstu je stárnutí populace se všemi důsledky na hospodářský a sociální život se již od roku 1982 zabývá. Bylo vydáno již několik mezinárodních dokumentů, které měly pomoci tuto situaci řešit. Poslední z nich vychází z výsledků II. Světového shromáždění o stárnutí, jež se konalo v Madridu.

Také u nás došlo k usnesení vlády v roce 2001, na kterém byl ministru vnitra a sociálních věcí zadán úkol, aby vytvořil program, pomocí něhož by se tato problematika dala řešit. Dne 15. května 2002 byl Národní program přípravy na stárnutí na období let 2003 – 2007 schválen. Cílem tohoto programu je vytvořit příznivé celospolečenské klima a podmínky pro řešení problematiky stárnutí a docílit změny postojů a přístupů všech generací a tím dosáhnout „společnosti pro všechny generace“.

Je tedy nutné, aby se tato problematikou zabývaly všechny výchovně vzdělávací instituce. Působením na jedince od útlého věku až po samotné seniory. Dojde tak zviditelnění a uvědomění tohoto problému, neboť mnozí lidé si jej vědomí nejsou. Nevědomky mohou mít ve svých názorech začleněny předsudky o stáří, jež se nezakládají na reálném podkladu. A následně tyto předsudky mohou být příčinou diskriminujícího chování a jednání vůči osobám vyššího věku.

Dalším krokem by mělo být podání pravdivých informací o stáří a tím vymítit předsudky, které se o něm vytvořily.

Pouze včasné, cílené a dlouhodobé prosazování programů a edukace obyvatelstva zajistí dostatečnou připravenost české společnosti na výrazné demografické změny ve struktuře obyvatelstva a vymícení ageismu v naší společnosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] AMERENOVÁ, Jennifer. *Nebojte se let*. 1. vyd. Bratislava: Perfekt, 2002. 96 s. ISBN 80-8046-209-7.
- [2] HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990. 416 s. ISBN 80-7038-158-2
- [3] PACOVSKÝ, Vladimír. *Geriatricie*. 1.vyd. Praha: Scientia medica, 1994. 152 s. ISBN 80-85526-32-8
- [4] PICHAUD, Clemént; THAREAUOVÁ, Isabella. *Soužití se staršími lidmi*, 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 160 s. ISBN 80-7178-184-3.
- [5] SCHIRRMACHER, Frank. *Spiknutí metuzalémů*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group, 2005. 319 s. ISBN 80-242-1496-2.
- [6] STUART – HAMILTON, Ian. *Psychologie stárnutí*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 319 s. ISBN 80-7178-274-2.
- [7] THOMASMA, David; KUSHNEROVÁ, Thomasine. *Od narození do smrti*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2000. 392 s. ISBN 80-204-0883-5.
- [8] TOŠNEROVÁ, Tamara. *Ageismus*. 1. vyd. Praha: Ambulance pro poruchy paměti, 2002. 67 s. ISBN 80-238-9506-0.
- [9] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál. 2000. 468 s. ISBN 80-7178-305-0.
- [10] WEBER, Pavel. *Minimum z klinické gerontologie pro lékaře a sestru v ambulanci*. 1. vyd. Brno: IDVZP, 2000. 151 s. ISBN 80-7013-314-7.
- [11] Odbor 22. Národní program přípravy na stárnutí [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 28.8.2006 [cit. 2007-04-23]. Dostupný z WWW: , <<http://mpsv.cz/cs/2856>>.

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Od kterého věku byste označili člověka za seniora?	41
Graf č. 2: Žijete ve společné domácnosti s osobou starší 65 let?.....	42
Graf č. 3: Pokud nežijete ve společné domácnosti se seniorem starším 65 let,	43
Graf č. 4: Jak často se dostáváte do kontaktu se seniory v průběhu běžného	44
Graf č. 5: Máte spíše pozitivní zkušenost se starými lidmi?.....	45
Graf č. 6: Ovlivnila vaše pozitivní zkušenost se starými lidmi váš vztah k nim?.....	46
Graf č. 7: Měl(a) jste nějakou závažnou negativní zkušenost se seniorem?	47
Graf č. 8: Ovlivnila vaše negativní zkušenost se starými lidmi váš vztah k nim?.....	48
Graf č. 9: Myslíte si, že jsou staří lidé většinou chudí?	50
Graf č. 10: Myslíte si, že je většina starých lidí osamělých?	51
Graf č. 11: Myslíte si, že starý člověk není pohledný?	52
Graf č. 12: Myslíte si, že senioři mají sexuální potřeby?.....	53
Graf č. 13: Kolik seniorů podle vás trpí duševní poruchou – demencí?	54
Graf č. 14: Kolik seniorů podle vás, má sníženou rozumovou inteligenci?	55
Graf č. 15: Kolik seniorů podle vás je schopných vykonávat dál svou práci po	56
Graf č. 16: Dělá vám potíže komunikace se seniory?	57
Graf č. 17: Je Vám komunikace se seniory příjemná?.....	59
Graf č. 18: Myslíte si, že společnost seniory v něčem omezuje?.....	61
Graf č. 19: Ignoroval vás nebo nebral vážně někdo pro to, že jste starý(á)?	64
Graf č. 20: Odmítli vám půjčku, protože jste starý(á)?.....	65
Graf č. 21: Oslovoval vás někdo hanlivým způsobem, protože jste starý(á)?	66
Graf č. 22: Byl (a) jste někdy napaden (a), protože jste starý(á)?.....	67
Graf č. 23: Vadí vám, když někdo zesměšňuje stáří?	68
Graf č. 24: Myslíte si, že jsou senioři znevýhodňováni při pracovním zařazení?	69
Graf č. 25: Kolik seniorů podle vás je schopných vykonávat dál svou práci po	70

Graf č. 26: Myslíte si, že mají senioři obtíže při obstarávání zboží pro jejich	71
Graf č. 27: Myslím si, že jsou senioři znevýhodněni v politickém životě díky	73
Graf č. 28: Označil(a) byste znevýhodňování seniorů za diskriminaci ve společnosti?	74
Graf č. 29: Myslíte si, že se většina lidí chová k seniorům diskriminujícím způsobem?	76
Graf č. 30: Myslíte si, že se takto lidé chovali k seniorům vždycky?	77
Graf č. 31: Jak často zasahuje diskriminující chování do vašeho života?	79
Graf č. 32: Kdyby se k vám společnost nechovala diskriminujícím způsobem,	80

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Jaké vlastnosti si myslíte, že jsou charakteristické pro seniory?	49
Tabulka č. 2 Co vám vadí na komunikaci se seniory?	58
Tabulka č. 3 Váš vztah k seniorům nejvíce ovlivnila?.....	60
Tabulka č. 4 Proč si myslíte, že mají senioři potíže při obstarávání zboží pro svou	72
Tabulka č. 5 Pokud toto znevýhodňování seniorů nepovažuje za diskriminaci, jak byste jej označil(a) jinak.....	75
Tabulka č. 6 Co si myslíte, že je důvodem nevhodného chování lidí vůči seniorům?	78

SEZNAM PŘÍLOH

- P I POVOLENÍ K DOTAZNÍKOVÉMU ŠETŘENÍ
- P II DOTAZNÍK PRO ŽÁKY
- P III DOTAZNÍK PRO SENIORY
- P IV DEMOGRAFICKÉ GRAFY

PŘÍLOHA P I : POVOLENÍ K DOTAZNÍKOVÉMU ŠETŘENÍ

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Univerzitní institut
Ústav zdravotnických studií

ŽÁDOST O UMOŽNĚNÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Obracíme se na Vás s žádostí o umožnění vyplnění dotazníků na Vašem pracovišti, které níže uvedený student bude realizovat při zpracování bakalářské práce. Bakalářská práce bude realizována v rámci ukončení studia a její součástí je i výzkumná část. Jedná se o studenta 3. ročníku bakalářského studijního programu Ošetřovatelství, oboru Všeobecná sestra.

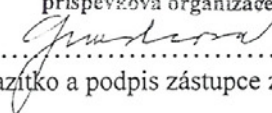
Jméno a příjmení studenta	KATEŘINA ZAŇÁTOVÁ
Téma bakalářské práce	AGEISMUS
Skupina respondentů	ŽÁCI
Pracoviště	ZÁKLADNÍ ŠKOLA T.G.M.

Děkujeme za pochopení a spolupráci.

Ve Zlíně dne 6.12.06...

.....
doc. MUDr. Zbyněk Kalita, CSc.
ředitel ústavu

Základní škola T.G. Masaryka
a Mateřská škola, ②
Hovorany,
příspěvková organizace

.....
Razítko a podpis zástupce zařízení

tel.: +420 577 008 137

fax: +420 577 008 137

e-mail: sekretariat.uzs@szsvszslin.cz

korespondenční adresa: Příluky 372, 760 01 Zlín

ŽÁDOST O UMOŽNĚNÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Obracíme se na Vás s žádostí o umožnění vyplnění dotazníků na Vašem pracovišti, které níže uvedený student bude realizovat při zpracování bakalářské práce. Bakalářská práce bude realizována v rámci ukončení studia a její součástí je i výzkumná část. Jedná se o studenta 3. ročníku bakalářského studijního programu Ošetrovatelství, oboru Všeobecná sestra.

Jméno a příjmení studenta	KATEŘINA ŽANÁTOVÁ
Téma bakalářské práce	AGEISMUS
Skupina respondentů	SENIORŮ
Pracoviště	DOMOV S CHRÁNĚNÝM BYDLENÍM ZLÍN PŘÍSPĚV. ORG.

Děkujeme za pochopení a spolupráci.

Ve Zlíně dne 9.2.2007

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Ústav zdravotnických studií
760 01 ZLÍN 1

MUDr. František Grossmann, CSc.
ředitel ústavu zdravotnických studií

Domov s chráněným bydlením Zlín,
příspěvková organizace
Broučkova 292, 760 01 Zlín
IČO: 70850887 ②

Razítko a podpis zástupce zařízení

ŽÁDOST O UMOŽNĚNÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Obracíme se na Vás s žádostí o umožnění vyplnění dotazníků na Vašem pracovišti, které níže uvedený student bude realizovat při zpracování bakalářské práce. Bakalářská práce bude realizována v rámci ukončení studia a její součástí je i výzkumná část. Jedná se o studenta 3. ročníku bakalářského studijního programu Ošetrovatelství, oboru Všeobecná sestra.

Jméno a příjmení studenta	KATEŘINA ŽANÁTOVÁ
Téma bakalářské práce	ABEISMUS
Skupina respondentů	PACIENTI
Pracoviště	BATŮVA KRAJSKÁ NEMOCNICE ZLÍN

Děkujeme za pochopení a spolupráci.

Ve Zlíně dne 6.12.06.

.....
doc. MUDr. Zbyněk Kalita, CSc.
ředitel ústavu

.....
Bc. M. Hejtmánková
nám. ošetrovatelské péče
Krajská nemocnice T. Bati a.s.
Zlín

.....
Razítko a podpis zástupce zařízení

tel.: +420 577 008 137

fax: +420 577 008 137

e-mail: sekretariat.uzs@szsvszlin.cz

korespondenční adresa: Příluky 372, 760 01 Zlín

PŘÍLOHA P II : DOTAZNÍK PRO ŽÁKY

Dotazník

Dobrý den jmenuji se Kateřina Zaňátová. Jsem studentka Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, Ústav zdravotnických studií - bakalářský program Ošetřovatelství - obor Všeobecná sestra .

V závěru studia zpracovávám bakalářskou práci na téma Ageismus (věková diskriminace postihující především staré lidi, která může vést k určitému vyčleňování ze společnosti).

K získání informací jsem vypracovala dotazník a byla bych ráda, kdybyste jej vyplnili. Dotazník je anonymní. Informace získané tímto dotazníkem budou využity pouze pro potřeby mé bakalářské práce a nebudou jinak zneužity. Vyplnění dotazníku Vám zabere maximálně deset minut.

Své odpovědi označte křížkem. U otázek s nabídkou více možností označte všechny vyhovující odpovědi, případně dopište i jiné. U otázek s volným řádkem doplňte vlastní odpověď.

Děkuji Kateřina Zaňátová

- 1) Jste:
 - muž
 - žena
- 2) Je Vám (věk)
- 3) Od kterého věku byste označili starého člověka za seniora?
 - 40 – 50 let
 - 51 – 60 let
 - 61 – 70 let
 - 71 – a více
- 4) Žijete ve společné domácnosti s osobou starší 65 let?
 - ano
 - ne
- 5) Pokud ne, navštěvujete některé seniory (příbuzné, známé apod.)
 - 2x týdně
 - 1x týdně
 - občas
 - jen zřídka
- 6) Jak často se dostáváte do kontaktu se seniory v průběhu běžného pracovního týdne?
 - neustále
 - často
 - občas
 - jen zřídka
- 7) Máte spíše pozitivní zkušenosti se starými lidmi?
 - ano
 - ne

Pokud ano, ovlivnilo to hodně Váš postoj ke starým lidem?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

8) Měl(a) jste nějakou závažnou negativní zkušenost se seniorem?

- ano
- ne

Pokud ano, ovlivnilo to hodně Váš postoj ke starým lidem?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

9) Myslíte si, že starý člověk je:

- málo chápavý
 - málo tolerantní
 - často mrzutý a nesnášenlivý
 - většinou zlostný
 - stále nemocný
- doplňte svoji představu

10) Myslíte si že jsou staří lidé většinou chudí?

- ano
- ne
- nevím

11) Myslíte si, že je většina starých lidí osamělých ?

- ano
- ne

12) Myslíte si, že starý člověk není pohledný?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

13) Myslíte si, že senioři mají sexuální potřeby?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

14) Kolik seniorů podle vás trpí duševní poruchou - demencí ?

- všichni
- víc než polovina
- méně než polovina
- menšina

15) Kolik seniorů podle vás, má sníženou rozumovou inteligenci?

- všichni
- víc než polovina
- méně než polovina
- menšina

16) Kolik seniorů podle vás, je schopno vykonávat dál svou stávající práci po dosažení důchodu?

- všichni
- víc než polovina
- méně než polovina
- menšina

17) Dělá vám potíže komunikace se seniory?

- většinou ano
- někdy
- vůbec ne

18) Pokud ano, v čem je pro vás komunikace s nimi obtížná?

- jsou pomalí
- opakují pořád totéž
- pořád poučují
- a jiné.....

19) Je vám komunikace se seniory příjemná?

- ano
- ne

Pokud ne, v čem je vám nepříjemná

.....
.....

20) Váš vztah k seniorům ovlivnila nejvíce:

- rodina
- škola
- televize
- a jiné

21) Myslíte si že, společnost seniory v něčem omezuje ?

.....
.....

Děkuji, že jste tomuto dotazníku věnovali pozornost a vyplnili ho.

PŘÍLOHA P III : DOTAZNÍK PRO SENIORY

Dotazník

Dobrý den jmenuji se Kateřina Zañátová. Jsem studentka Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, Ústav zdravotnických studií - bakalářský program Ošetrovatelství – obor Všeobecná sestra .

V závěru studia zpracovávám bakalářskou práci na téma Ageismus (věková diskriminace postihující především staré lidi, která může vést k určitému vyčleňování ze společnosti).

K získání informací jsem vypracovala dotazník a byla bych ráda, kdybyste jej vyplnili. Dotazník je anonymní. Informace získané tímto dotazníkem budou využity pouze pro potřeby mé bakalářské práce a nebudou jinak zneužity. Vyplnění dotazníku Vám zabere maximálně deset minut.

Své odpovědi označte křížkem. U otázek s nabídkou více možností označte všechny vyhovující odpovědi, případně dopište i jiné. U otázek s volným řádkem doplňte vlastní odpověď.

Děkuji Kateřina Zañátová

1) Jste:

- muž
- žena

2) Nejvyšší dosažené vzdělání:

- základní
- střední
- vysokoškolské
- a jiné.....

3) Váš věk

4) Ignoroval vás nebo nebral vážně někdo pro to, že jste starý(á)?

- ano
- ne

5) Odmítli vám půjčku, protože jste starý(á)?

- ano
- ne

6) Oslovoval vás někdo hanlivým způsobem, protože jste starý(á)?

- ano
- ne

7) Byl(a) jste někdy napaden(a), protože jste starý(á)?

- ano
- ne

8) Vadí Vám , když někdo zesměšňuje stáří?

- ano
- ne

9) Myslíte si, že jsou senioři znevýhodňováni při pracovním zařazení?

- ano
- ne

10) Myslíte si, že jsou v televizním programu nedostatečně zastoupeny pořady pro seniory?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

11) Myslíte si, že mají senioři obtíže při obstarávání zboží pro jejich potřeby (př. oblečení, obuv a jiné)?

- ano
- ne

Pokud ano proč si myslíte, že to tak je?

- málo prodejen
- nedostatečná informovanost o místech těchto prodejen
- málo firem zaměřených na výrobky pro seniory
- a jiné.....

12) Myslíte si, že jsou senioři znevýhodněni v politickém životě - kvůli představě, že jsou nepružní a konzervativní ve svém myšlení?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

13) Označil(a) byste znevýhodňování seniorů za diskriminaci ve společnosti?

- ano
- ne

14) Pokud toto znevýhodňování seniorů ve společnosti nepovažujete za diskriminaci, jak byste jej označil(a)?

- nevhodné
- neslušné
- sprosté
- a jiné

15) Myslíte si, že se většina lidí chová k seniorům tak, jak je uvedeno v otázce č. 4 až 9 ?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

16) Myslíte si, že se takto lidé chovali vždy?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

17) Co si myslíte, že je hlavním důvodem jejich chování:

- nevhodná výchova
- dřívější špatná zkušenost se seniorem
- a jiné.....

18) Myslíte si, že toto chování zasahuje i do vašeho života:

- neustále
- často
- občas
- jen výjimečně

19) Kdyby se takto společnost vůči vám nechovala myslíte si, že by se váš život zlepšil o :

- 10 – 20 %
- 30 – 40 %
- 50 – 60 %
- 70 – a více %

PŘÍLOHA P IV : DEMOGRAFICKÉ GRAFY

